

Liberal Perspektif Rapor

Sayı: 3 ■ Ekim 2015

TÜRKİYE'DE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

Burak Bilgehan Özpek
Başak Yavçan

Liberal Perspektif Rapor

Sayı: 3 ▪ Ekim 2015

TÜRKİYE'DE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

Burak Bilgehan Özpek ve
Başak Yavçan

- © Burak Bilgehan Özpek ve
Başak Yavçan , 2015
© Özgürlük Araştırmaları Derneği, 2015

*Bu çalışmadaki görüşler yazarlara aittir.
Özgürlük Araştırmaları Derneği ve Friedrich
Naumann Vakfı'nın kurumsal görüşlerini
yansıtmaz.*

ÖZGÜRLÜK ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ

- 📍 Turgut Reis Caddesi.No:15/4
Mebusevleri, Çankaya / ANKARA
- ✉ info@ozgurlikarastirmalari.com
- 🌐 www.ozgurlikarastirmalari.com
- ☎ (312) 213 24 00
- f ozgurlikarastirmalari
- 🐦 ozgurlikar

Özgür
bir
toplum
için...

Doç. Dr. Burak Bilgehan Özpek

Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden lisans, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarihi Bölümü'nden yüksek lisans, Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden doktora derecelerini aldı. 2011 senesinden itibaren TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Özpek, şu anda King's College Savunma Çalışmaları Bölümü'nde misafir araştırmacı olarak görev yapmaktadır. De Facto devletler, çatışma, demokratikleşme ve güncel Ortadoğu politikaları üzerine yaptığı araştırmalar *Global Governance*, *Israel Affairs*, *Journal of International Relations and Development*, *International Journal*, *Iran and the Caucasus*, *Turkish Studies*, *Insight Turkey*, *Birikim* ve *Ortadoğu Etüdüleri* gibi dergilerde yayınlandı. Burak Bilgehan Özpek, Ortadoğu politikaları ve araştırma yöntemleri üzerine dersler vermektedir. Aynı zamanda *Liber+* Dergisi'nin editörlüğünü yürütmekte ve *Taraf* Gazetesi'nde düzensiz aralıklarla köşe yazıları yazmaktadır.

Yrd. Doç. Dr. Başak Yavçan

2003'de Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden lisans, 2006 yılında Pittsburgh Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünden Karşılaştırmalı Siyaset alanında yüksek lisans ve 2011'de yine aynı üniversiteden Siyaset Bilimi doktora derecesini almış, 2006-2010 seneleri arasında Michigan Üniversitesi Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Üniversitelerarası Konsorsiyumu ve New York Üniversitesi'nde araştırmacılık yapmıştır. Yavçan, anket, deney, odak grupları, derinlemesine mülakatlar ve içerik analizi gibi yöntemler kullanarak, karşılaştırmalı siyasal davranış, gruplararası ilişkiler ve kamu oyu, göçmen uyum tutumları Avrupa şüpheliği, medya çerçevelemesinin kamuoyu üzerine etkisi, ve medya eleştirelliği üzerine çalışmalar yapmıştır. Şu anda Türkiye'de medya eleştirelliğinin belirleyicileri ve Suriyeli sığınmacıların uyum tutumları üzerine çalışmalar yürüten Yavçan, Northwestern Üniversitesi Buffett Enstitüsü, Keyman Modern Türkiye Çalışmaları'nda Misafir Araştırmacı ve TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde öğretim üyesidir.

İÇİNDEKİLER

I. Takdim	vi
II. Özet	1
1. Yasal Koşullar.....	1
2. Bağımlılık Koşulları.....	2
3. Araştırma Sonuçları.....	2
III. Giriş	5
1. Bireysel Özgürlükler ve Basın.....	6
IV. Yasal Koşullar	12
1. Gözaltına Alınan ve Tutuklanıp Cezaevine Gönderilen Gazeteci Sayısı.....	15
2. Hakkında Devlet Tarafından Dava Açılan Gazeteci Sayısı.....	16
3. Devlet Tarafından Tazminat Ödemeye Mahkûm Edilen Gazeteci Sayısı.....	17
4. Gazetecilerin Vücut Bütünlüğüne Yönelik Tehditler.....	17
5. Medya Organlarına El Koyma.....	19
6. Yayın Yasakları.....	20
7. Düzenleyici Kurumların Müdahalesi.....	23
8. İnternet Yasakları.....	25
9. Sosyal Medya Kısıtlamaları.....	26
V. Bağımlılık Koşulları	29
1. Basın Kuruluşlarının Devletten Sağladıkları Gelir Miktarı ve Keyfilik.....	29
2. Basın Kuruluşlarının Devlete Sağladıkları Gelir Miktarı ve Keyfilik.....	33
VI. Sonuç ve Değerlendirme	35

TAKDİM

Değerli Özgürlük Dostu,

Basın özgürlüğü, özgürlükçü demokrasilerin temel sütunlarından birisidir. Basın özgürlüğü bireyin özgürlüklerinin özellikle kamu iktidarından gelebilecek tehditlere karşı savunulmasında başat bir rol oynar. Otoriter ve totaliter rejimlerinin temel bir özelliği bu rejimlerde özgür bir basın olmaması, basının iktidarın propaganda aracına indirgenmiş olmalarıdır.

Düşünce ve ifade, din ve vicdan, girişim gibi diğer özgürlük alanlarında olduğu gibi basın özgürlüğü alanında da Türkiye'nin karnesi pek parlak değildir. Bu alanda yapılan uluslararası endekslerde Türkiye kırık notlar almaktadır. İşte, *Liberal Perspektif: Rapor* serisinden çıkan Basın Özgürlüğü başlıklı bu raporda Türkiye'de bu özgürlüğün karşı karşıya olduğu sorunlar iki değerli akademisyen, Burak Bilgehan Özpek ve Başak Yavcan'ın kaleminden çarpıcı bir şekilde ortaya konuyor. Dileriz, bu çalışma basın özgürlüğü alanındaki sorunların anlaşılmasına ve çözümlerin formüle edilmesine bir katkı sunar.

Saygılarımla,
Doç. Dr. Bican Şahin
Başkan

Özgür
bir
toplum
için...

ÖZET

Türkiye'deki basın özgürlüğünün tehdit altında olduğuna dair endişeler gün geçtikçe artmaktadır. Özellikle Gezi Protestoları ile beraber medya-iktidar ilişkisi geniş halk kitleleri tarafından sorgulanmaya başlanmış ve gittikçe artan otoriterleşme eğiliminin somut göstergelerinden birisi olarak gösterilmiştir. Bir yandan, uluslararası indeksler Türkiye'nin basın özgürlüğü performansındaki düşüşe işaret ederken diğer yandan muhalif oluşumlar hükümetin medya üzerindeki baskısını sıklıkla dile getirmişlerdir. Öte taraftan, medya konusundaki bu fikirleri paylaşmayan kesimler de vardır. Onlara göre, medya özgürlüğü konusunda Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetine yönelik eleştirileri anlamsız kılan iki nokta vardır. Birincisi, AKP'nin serbest seçimler sonucu iktidara gelen bir parti olmasıdır. Dolayısıyla, eylemlerinin bir meşruluk sorunu yoktur ve baskıdan şikâyetçi olan halk buna yönelik bir tepkisi varsa bir sonraki seçimde gösterebilir. İkincisi ise, AKP karşıtı yayın politikalarıyla dikkat çeken medya kuruluşları yayın hayatlarına devam edebilmektedir ve bunun önünde yasal hiçbir mani yoktur. Bu durum ise bir çeşitliliğe işaret etmektedir. Nihai tahlilde, bu görüşü savunanlar için, AKP iktidarının medya ile olan ilişkisi abartıldığı kadar sorunlu değildir.

Bu çalışmanın amacı yaşanan tartışmaya, liberal kuramın önermeleri çerçevesinde bir bakış açısı getirmektir. Dolayısıyla, sadece basın faaliyetlerine yönelik hükümet müdahalelerinin derlendiği bir çalışma olmanın ötesinde basın özgürlüğü kavramının bireysel özgürlükler açısından teşkil ettiği öneme yönelik bir tartışma yürütülmektedir. Bunu yaparken, "kusurlu demokrasiler" literatürüne başvurulmuş ve seçimlerin özgürce yapılmasına rağmen otoriter pratikleri devam eden devletlerin basın ile kurdukları sorunlu ilişkiye odaklanılmıştır. Bu noktada, yasal çerçeve kadar kusurlu demokrasilere özgü devlet dışı aktörlerle kurulan ekonomik bağımlılık ilişkisi de analiz kapsamına alınmıştır. Buradaki amaç, yasal özgürlük alanlarının ekonomik bağımlılık enstrümanı kullanılarak siyasal iktidarlar tarafından kapatılıp kapatılmadığını anlamaya çalışmaktır.

Araştırmanın metodolojisi, iki ana bağımsız değişkenin ve bu değişkenleri oluşturan 11 alt değişkenin açık kaynakların incelenmesi üzerine kurulmuştur. Bu değişkenler şu şekildedir;

Yasal Koşullar

- Cezaevindeki Gazeteci Sayısı
- Hakkında Devlet Tarafından Dava Açılan Gazeteci Sayısı
- Devlet Tarafından Tazminat Ödemeye Mahkûm Edilen Gazeteci

Özgür
bir
toplum
için...

- Gazetecilerin Vücut Bütünlüğüne Yönelik Tehditler
- Medya Organlarına El Koyma Durumu
- Yayın Yasakları
- Düzenleyici Kurumların Müdahalesi
- İnternet Yasakları
- Sosyal Medya Kısıtlamalar

Bağımlılık Koşulları

- Basın kuruluşlarının devletten sağladıkları gelir miktarı ve keyfilik
- Basın kuruluşlarının devlete sağladıkları gelir miktarı ve keyfilik

Yukarıda bahsi geçen bağımsız değişkenlerin ise medya özgürlüğü üzerindeki etkisini anlamak için *Liberteryanizm Ansiklopedisi*'nden aldığımız “sansür” kavramını kullandık.

“Sansür, resmi tutumu korumak ve izin verilmeyen görüşlerin yayılmasını engellemek için siyasal otoritenin muhalif görüşleri zor vasıtasıyla susturma biçimidir.”

Anlaşılacağı gibi, çalışmamızın literatüre katkısı, medya kuruluşları ile siyasal iktidar arasındaki ekonomik bağımlılığı bir “zor vasıtası” olarak tanımlamasıdır.

Araştırma Sonuçları

Çalışmamızda, basın özgürlüğü konusundaki performansını inceledik ve ampirik bulgular ile sunduğumuz önermeyi test etmeye çalıştık. Kusurlu demokrasilerin, yasal koşullar konusunda tanıdığı özgürlük alanlarını, piyasa aktörlerini devlete ekonomik açıdan bağımlı kılarak ortadan kaldırdığını ve otoriter pratiklerin kendisini koruduğunu ileri sürmüştük. Bu sebeple, sadece yasal koşulları değil aynı zamanda bağımlılık koşullarını da inceledik. Çalışmamızın sonucunda, yasal problemlere ve medya kuruluşlarını siyasal iktidarın denetimine açan keyfi bir iktisadi bağımlılık modeli ortaya çıkmış oldu. Ki bu durum, Türkiye için öne sürdüğümüz kusurlu demokrasi savını doğrular nitelikte. Çalışmada öne çıkan noktalar şu şekilde özetlenebilir;

- Gazeteciler hakkında açılan davaların Terörle Mücadele Kanunu kapsamında açılması gazeteciler üzerinde yasal bir baskı oluşturmaktadır.

- Gözaltına alınan gazeteci sayısında 2012 senesinden itibaren gözle görülür bir artış gözlemlenmiştir.
- Gazetecilere yönelik fiziksel şiddetin, siyasal iktidara yakın gruplar tarafından organize edilmeye başladığı ve bu saldırıları gerçekleştirenlerin adli süreçlerden muaf tutuldukları gözlemlenmiştir.
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve Kamu Bankaları, medya kuruluşlarının el değiştirmesi konusunda siyasal iktidarın etkisi altındadır ve önemli bir rol oynamaktadır.
- Yayın yasakları, 2013 yılından bugüne kadar sıkça başvurulmuş bir uygulama olmuştur ve toplumun kanaatlerini ve oy verme davranışlarını etkileyebilecek konulara yayın yasağı getirilmiştir.
- Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun düzenleyici bir kurumun ifa etmesi gereken görevin ötesinde bir vazife üstlendiği kanaati oluşmuştur. RTÜK'ün yasalar gereği siyasi iktidarın etkisine açık olduğu tespit edilmiş ve RTÜK'ün AKP hükümetine muhalif veya eleştirel yaklaşan kanallara daha fazla ceza kestiği gözlemlenmiştir.
- Yeni İnternet Yasası, siyasal iktidara ve Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'na keyfi olarak internet sitelerine erişimi yasaklama yetkisini vermiştir.
- 2013 senesinden itibaren erişime engellenen internet sitesi sayısında keskin ve gözle görülür bir artış olmuştur.
- Gezi Protestoları sonrasında sosyal medya kısıtlamaları dramatik bir şekilde artmıştır. Türkiye, 2015 senesinde Twitter'a en çok içerik sildirme talebiyle başvuran devlet olmuştur.
- 2013 yılından bu yana Twitter ve youtube'a erişim ülke çapında iki kere engellenmiştir.
- Siyasal iktidar kamu bağlantılı şirket reklam ücretleri ve Basın İlan Kurumu ilanları vasıtasıyla medya kuruluşları ile ekonomik bir ilişki içerisindedir. Ve bu ilişki, tiraj rakamları ve izlenme oranları dikkate alındığında piyasa ekonomisinin öngördüğü rasyonaliteden uzaktır. Kamu kaynaklarının dağıtılmasında siyasi kaygıların daha önemli bir rol oynadığı kanaatine varılmıştır.
- Hükümete yönelik eleştirel tutum ile hükümet kaynaklı iktisadi refahın dağılımı arasında bir ilişki gözlemlenmiştir. Medya kuruluşlarının eleştirel tutumlarını azalttıkça, kamu kaynaklarından daha fazla faydalandıkları gözlemlenmiştir.
- Medya sahiplerinin, medya dışındaki iş kollarındaki faaliyetleri sa-

hibi oldukları medya kurumlarının yayın politikasından ziyadesiyle etkilenmektedir. Medya'nın yayın politikası medya patronlarının siyasal iktidar ile kurdukları ihale ilişkilerini şekillendirmektedir.

- Kamu İhale Kanunu'ndaki sorunlar, kamu kaynaklarının keyfi dağıtılmasını beraberinde getirmiştir. Bu keyfilikten faydalanmak isteyen işadamlarının ise sahibi oldukları medya kuruluşlarını bu doğrultuda kullandıkları veya siyasal iktidar tarafından kullanmaya zorlandıkları gözlemlenmiştir.
- Maliye bürokrasisinin siyasal iktidar ile medya kuruluşları arasındaki ilişkiyi şekillendiren bir aktör olduğu kanısı uyanmıştır. Hükümete yönelik eleştirel tutumuyla dikkat çeken gazeteler ve medya sahiplerinin diğer iş kollarındaki faaliyetleri mali ve idari yaptırımlarla karşılaşmışlardır. Bu mali ve idari denetimlerin zamanlaması açısından sistemli ve güdümlü olduğu gözlemlenmiştir.
- Öte yandan, hükümet politikalarını destekleyen medya organı sahiplerinin, faaliyet yürüttükleri diğer iş kollarında çarptırıldıkları vergi cezalarının ve idari yaptırımların uzlaşma yöntemiyle veya keyfi olarak görmezden gelinerek uygulanmadıkları gözlemlenmiştir.

Çalışmamızın elde ettiği bulgular ve vardığı sonuçlar, Türkiye'de basın özgürlüğü konusunda yapısal bir dönüşüm ihtiyacına işaret etmektedir. Çalışmada ele alınan parametrelerin yanı sıra, medya sektörünün siyasal iktidar ile kurduğu sorunlu ilişkinin keşfedilmeyi bekleyen birçok boyutu daha bulunmaktadır. Yerel gazeteler ile yerel siyasi birimler arasındaki ilişkiler, sosyal medyada bir siyasi merkez tarafından organize edilen ve troll olarak adlandırılan grupların finansman kaynakları, orantısız derecede yüksek gazeteci maaşları, performanslarına bağlı olmadan işten çıkartılan gazeteciler ve kamu ihale süreçlerinin şeffaflaşması gibi konular daha ayrıntılı bir çalışmayı hak etmektedir.

GİRİŞ

31 Mayıs 2013 günü, binlerce insan İstanbul şehrinin kalbi olarak tanımlanabilecek Taksim meydanına akın ettiler. Bunun sebebi Gezi Parkı'nın yıkılıp yerine Alışveriş Merkezi yapılmasını protesto eden çevrecilere uygulanan polis şiddetiydi. Gün boyu sosyal medyada on binlerce ileti paylaşıldı ve #direngezi etiketi Twitter'da dünya genelinde en popüler başlık oldu. Saatler geçtikçe protestolar, diğer şehirlere de sıçradı ve yakın dönem Türkiye siyasal hayatının en geniş katılımlı sivil direniş eylemi gerçekleşti. Ne var ki, bütün bu olaylar yaşanırken, televizyon kanalları protestoları ve bu protestolar esnasında yaşananları görmezden gelmeyi tercih ettiler. Bu durum, Türkiye'deki basın özgürlüğü adına bir kırılma noktasına işaret etti. Hem iç kamuoyu hem de uluslararası toplum nezdinde Türkiye'deki basın özgürlüğünün çapı sorgulanır hale geldi. Gazetecileri Koruma Komitesi (CPJ), 2013 yılının Eylül ayında, dönemin Başbakan'ı Recep Tayyip Erdoğan'a bir mektup yazdı ve bu kırılma noktasını teyit etti. Mektupta, Gezi Parkı Protestoları ile beraber, ateşli basın karşıtı söylemlerin, tanınmış gazetecilerin işlerinden kovulmalarının, internette ifade özgürlüğünü kısıtlamaya yönelik tehditlerin ve adli ve fiziki saldırıların basın özgürlüğü açısından bir kriz oluşturduğunun altı çizildi.¹ Aynı dönemde, İstanbul Bilgi Üniversitesi tarafından Gezi Parkı protestocuları arasında yapılan anket, "medyanın suskun" tavrının insanların protestolara katılım kararı almalarında etkili olduğunu gösterdi. Anket sonuçlarına göre, katılımcıların %82,4'ü medyanın olayları görmezden gelmesine tepki olarak Gezi Parkı'na geldiklerini ifade ettiler.²

Basın özgürlüğü tartışmaları Gezi Parkı protestolarından sonra hızlanarak devam etti. Özellikle 17 Aralık 2013 tarihinde başlayan rüşvet ve yolsuzluk soruşturmaları ve akabinde sosyal medyaya sızan ses kayıtları, hükümetin medya patronları ve yöneticilerine doğrudan direktif verdiğini gösterdi. Aynı ses kayıtlarında, kamu ihalelerini kazanmak isteyen iş adamlarına, hükümet yanlısı medyayı maddi olarak destekleme şartının konulduğu da ortaya çıktı. 17 ve 25 Aralık soruşturma dosyaları, Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti tarafından yargı erkine müdahale edilerek kapatıldı ve kamuoyuna yansıyan ses kayıtları adli bir yargıla-

Basın özgürlüğü tartışmaları Gezi Parkı protestolarından sonra hızlanarak devam etti.

1 CPJ, "CPJ: Türkiye'de Basın Özgürlüğü Krizi Gezi Sonrasında Kötüleştii", Eylül 16, 2013, <https://cpj.org/tr/2013/09/cpj-turkiyenin-basin-ozgurlugu-krizi-gezi-sonrasinda-kotulesti>, (Son erişim tarihi: Ağustos 15, 2015)

2 T24, "Gezi Parkı direnişçileriyle yapılan anketten çıkan sonuçlar...", Haziran 04, 2013, <http://t24.com.tr/haber/gezi-parki-direniscileriyle-yapilan-anketten-cikan-ilginc-sonuclar,231335>, (Son erişim tarihi: Ağustos 15, 2015)

ma sürecinin bir parçası olmadı. Ne var ki, Türkiye’de basın özgürlüğü’nün tehdit altında olduğu iddiası güçlenerek devam etti.

Basın özgürlüğü indeksleri de Türkiye’deki kötü gidişatın habercisi oldular. Örneğin Freedom House tarafından yayınlanan indeks, 2014 senesinde Türkiye’nin skorunu, en kötü nokta olarak belirlediği 100 üzerinden 62 olarak açıkladı ve Türkiye’nin statüsünü “kısmen özgür (partly free)” klasmanından “özgür değil (not free)” klasmanına indirdi. Bu indekse göre, 2007 senesinde 49 puan alarak özgür ülkeler klasmanına yaklaşan Türkiye’de basın özgürlüğü bu tarihten itibaren tedrici olarak kötüye gitti. Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü (RSF) ise yayınladıkları indekste, Türkiye’nin 2014 senesinde 180 ülke arasından 154. Olduğunu duyurdu. Özellikle 2005 ve 2006 senelerinde Türkiye’nin 98. sırada yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda, aradan geçen sekiz sene içerisinde yaşanan keskin düşüş bu indekste kamuoyuyla paylaşıldı.³

Ne var ki, basın özgürlüğü talepleri arttıkça ve bahsi geçen indeks verileri açıklandıkça, özellikle hükümet kanadından ve onu destekleyen

entelektüellerden tepkiler gelmeye başladı. Dolayısıyla, basın özgürlüğü meselesi güncel politik tartışmaların bir konusu haline geldi ve Türkiye’nin demokratikleşmesi ve sivil hakların pekişmesi açısından sorunlu bir nokta olarak öne çıktı. Bu çalışmanın amacı, 7 Haziran 2015 genel seçimleriyle beraber, Adalet ve Kalkınma Partisi’nin 13 yıl süren tek parti iktidarının son bulunduğu ve yeni bir siyasal bağlamın ortaya çıktığı düşünüldüğünde, basın özgürlüğü tartışmalarını tekrar ele almak ve siyasetin müstakbel aktörlerine ve kamuoyuna liberal bir çerçeve sunmaktır. Bunu yaparken ilk olarak, basın özgürlüğü kavramının bireysel özgürlükler ile olan ilişkisi kuramsal olarak ele alınacaktır. Hemen ardından, özgür bir basın için gerekli koşullar öne sürülecek ve mevcut durumun öne sürülen koşullarla uyumlu olup olmadığı incelenecektir. Son olarak, elde edilen çıktılar, siyaset yapıcılara ve karar alıcılara politika önerisi şeklinde özetlenecektir.

Bu çalışmanın amacı, 7 Haziran 2015 genel seçimleriyle beraber, Adalet ve Kalkınma Partisi’nin 13 yıl süren tek parti iktidarının son bulunduğu ve yeni bir siyasal bağlamın ortaya çıktığı düşünüldüğünde, basın özgürlüğü tartışmalarını tekrar ele almak ve siyasetin müstakbel aktörlerine ve kamuoyuna liberal bir çerçeve sunmaktır.

Bireysel Özgürlükler ve Basın

Başrolünde Robert Redford’un oynadığı ve Sydney Pollack tarafından yönetilen “Akbaba’nın Üç Günü (Three Days of the Condor)” isimli film yozlaşmış istihbarat ajanlarını ve derin devletin karanlık koridorlarını an-

3 Reporters Without Borders, 2015 World Press Freedom Index, <https://index.rsf.org/#!/index-details/TUR>, (Son erişim tarihi: Ağustos 15, 2015)

latır. Kahramanımız bu kirli oyunu deşifre ettikten sonra, maruz kaldığı tehdit ve şantajlara aldırılmaz ve elindeki belgeleri *The New York Times* Gazetesi'ne verdikten sonra paltosunun yakalarını kaldırır, kendinden emin bir şekilde yürümeye devam eder ve film biter. Akıllara ister istemez şu soru gelir. Devletin mahrem sırlarını, gizli hesaplarını ve istihbarat faaliyetlerini gazetecilere anlatan bir adam nasıl bu kadar rahat bir şekilde oradan uzaklaşmıştır ve *The New York Times*'ın anlattığı hikâyeyi yayınlayacağından nasıl bu kadar emindir? Bu soruların cevabı, basın özgürlüğü kavramı ile bireysel özgürlükler arasındaki ilişkiyi anlamamızı zorunlu kılar.

Bu noktada bireysel özgürlükleri, bireylerin hiçbir gerekçe ile ihlal edilemez hakları olarak kavramsallaştıracamız. Bu hakları ise, kişinin doğarak sahip olduğu bir bedeni üzerinde sınırsız tasarruf hakkı olduğu önermesi üzerine bina edeceğiz. Dolayısıyla, bireylerin yaşama, ifade, teşebbüs, inanç, vicdan, toplanma gibi haklarının esas itibariyle onların mülkiyet haklarından türediği kabulünden yola çıkacağız. Bu kabul, bireylere mülkiyetlerinden kaynaklanan eylemleri yapma hakkı tanımakla beraber aynı zamanda katı bir sınırlamayı da beraberinde getirmektedir. Bu sınırlama, bireylerin mevzu bahis haklara sahip olabilmeleri için kendileri dışındaki insanların da aynı haklara sahip olduklarını kabul etmeleri şartını koşar. Böylece, insanların doğal olarak sahip oldukları haklar doğal bir uyum ve işbirliği üretecektir.

Ne var ki, doğada özgürce yaşayan insanlar arasındaki denklemin içrisine devletin dâhil olması yeni problemler üretmiştir. Liberal filozoflara göre, devletin varlık amacı bireyler arasında ortaya çıkabilecek ihtilafları çözüme kavuşturmak ve yaşanabilecek çatışmaların toplumdaki işbirliği ve düzeni zaafa uğratmasını önlemektir. Diğer bir ifadeyle, devletin işlevi insanları doğal haklarından mahrum edebilecek saldırılara karşı korumaktır. Dolayısıyla, liberal düşünürler, devleti hikmetinden sual olunmaz kutsal bir otorite olarak kabul etmeyi reddeder ve ancak bireylerin doğal haklarını ihlal etmediği sürece meşruluğunu koruyacağını iddia ederler. Mamafih, bireyler arası çatışmaları önlemesi için devlete tahsis edilen kaynaklar ve güç sayesinde ortaya yeni bir sorun çıkmıştır: “İnsanların haklarını garanti edebilecek kadar güçlü bir devletin, insanların haklarını bizzat ihlal etmesi nasıl önlenabilir?”

Bu son derece haklı bir soruydu zira devletin kuruluşuyla beraber yönetici elit gittikçe soyut bir hal almış, vatandaş ile devlet arasındaki ilişki ise hiyerarşik bir biçimde tanımlanmıştı. Devlet kurulma amacının dışına çıkmış ve onu yönetenlerin elinde meşru bir hak gaspı makinesine dönüş-

“İnsanların haklarını garanti edebilecek kadar güçlü bir devletin, insanların haklarını bizzat ihlal etmesi nasıl önlenabilir?”

Özgür
bir toplum
için...

Özgür bir toplum için...

müştü. Liberal filozofların, yürütme erkini sınırlandırmak ve onu bireylerin haklarını ihlal etmeyecek bir yapıya bürünmesini sağlamak için önerdiği çözüm ise yürütme erkinin yasama meclisleri tarafından denetlenmesidir. Bu yasama meclisleri ise “elit rotasyonu” prensibine dayanmalı ve belirli aralıklarla seçilecek kişilerden oluşmalıdır. Böylece, tekrar seçilmek isteyen meclis üyeleri keyfi davranmaktan kaçınacak ve vergilerini aldıkları vatandaşların haklarına saygı gösterecektir. Dolayısıyla, düzenli seçimler sonucu yönetici ve denetleyici elitin değişmesi, bireysel özgürlüklerin devlet tarafından ihlal edilmemesi için bir yöntem olarak görülmüştür.

Mamafih bu iyimserlik, cumhuriyet rejimlerinin totaliter akımlar ile buluşmasıyla beraber son buldu. Orta Avrupa’da, iki dünya savaşı arası dönemde yükselen faşizm, serbest seçimlerin ve parlamenter sistemin

bireysel özgürlükleri korumak yerine bu özgürlükleri ihlal etmek için meşru araçlar olarak kullanılabileceğini gösterdi. Dolayısıyla, devletin bireysel özgürlükler için oluşturduğu tehdidi ortadan kaldırmak için düzenli yapılan seçimlerden ve bir parlamentodan daha etkili bir enstrümana ihtiyaç duyulmuştur. Bu noktada, doğal hukuk doktrini ön plana çıkmış ve bireysel özgürlüklere dokunulmazlık atfeden anayasal çerçeveyi zorunlu bir koşul olarak öne sürmüştür. Diğer bir ifadeyle, serbest seçimler vasıtasıyla parlamentoda çoğunluğa sahip olsa bile, herhangi bir politik grup devlet gücünü bireylerin temel hak ve özgürlüklerini ihlal

etmek için kullanmamalıdır. Böylece yasama ve yürütme erkinin hâkimiyet alanının daraltılması amaçlanmış ve bireylerin hak ve özgürlükleri önüne hukuki bir duvar örülerek korunmaya alınmıştır.

Öte yandan, Frederic von August Hayek yasal metinlerin ve kurumların otoriter dönüşüm yaşayan sitemleri durdurmak için tek başına yeterli olmayacağını öne sürmüştür. Ona göre, yasaların birey hak ve özgürlüklerini garanti altına alması devletin ekonomik dağıtım mekanizmalarına müdahale etmemesi ile mümkün olacaktır. Eğer, bireylerin yaşama ve refah artışları devletin lütfuna bağlı ise onlar kaçınılmaz olarak devlete yönelik eleştirel tutumlarını bir tarafa bırakacak ve devlete özgürlüklerini kendi elleriyle teslim edeceklerdir. Dolayısıyla, anayasal garantilerin bir anlam ifade edebilmesi için bireylerin hayatta kalma ve refahlarını devlete muhtaç olmadan belirleme özgürlüklerine sahip olmaları gerekir. Böylece devlet, sadece yasalar tarafından değil bağımsız ve özgür vatandaşlar tarafından da aktif olarak denetlenebilir bir hale gelecektir.⁴

anayasal garantilerin bir anlam ifade edebilmesi için bireylerin hayatta kalma ve refahlarını devlete muhtaç olmadan belirleme özgürlüklerine sahip olmaları gerekir.

4 Friedrich von August Hayek, Kölelik Yolu, çev: T. Feyzioğlu, Y. Arsan, A. Yayla, (Ankara: Liberte Yayınları, 2014)

Hayek'in argümanları Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan "kusurlu demokrasileri (defective democracies)" keşif sürecinde önemli bir rehberlik vazifesi üstlendi. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla beraber liberal demokrasilerin bir norm olarak hızla yayılacağı düşüncesi 1990lı yılların başında hızla yaygınlaştı. Serbest seçimler ve çok partili sistem eski demir perde ülkeleri tarafından belirlendi ve demokrasinin kağıt üzerindeki gerekli koşulları sağlandı. Ne var ki, bireysel özgürlük ve devletin konumu şaşırtıcı biçimde değişmedi ve otoriter pratikler yerini korudu. Bu noktada, Guillermo O'Donnell, yetkilendirici demokrasi (delegative democracy) kavramını öne sürdü ve seçimler vasıtasıyla yetkilendirilen yürütme gücünün bütün yatay denetleme mekanizmalarını devre dışı bırakacak şekilde organize edildiği örneklerden bahsetti.⁵ Benzer bir şekilde, Fareed Zakaria da "illiberal demokrasi (illiberal democracy)" argümanını geliştirdi ve demokrasi ile liberalizm arasındaki farka dikkat çekti. Ona göre, kağıt üzerinde kusursuz işleyen demokrasilerin bireysel özgürlüklere tehdit oluşturmaması için mülkiyet hakkının anayasal garantilere kavuşması gerekiyordu. Böylece, devlet müdahalesinden bağışık bir alanın oluşması ve devlet karşısında güçlü birey ve sınıfların ortaya çıkabilmesi mümkün olabilirdi. Zaten demokrasinin amaçladığı ancak yapmakta yetersiz kaldığı şey de buydu.⁶ Kusurlu demokrasiler literatürüne en önemli katkılardan birini de Levitsky ve Way yapmış ve "rekabetçi otoriterlik (competitive authoritarianism)" kavramını geliştirmişlerdir. Buna göre, hükümetler sadece yatay denetleme kurumlarını ele geçirmekle kalmazlar. Görünüşte birçok siyasi partinin rekabet içinde olduğu sistem vardır ancak iktidar sahipleri kendi iktidarlarını devam ettirmek için kamu kaynaklarını birer cazibe unsuru olarak kullanmaktan imtina etmezler. Bunu yaparken, bürokrasiyi, medyayı ve sivil toplumu adil rekabet ilkelerini hiçe sayarak kendi eksenlerinde konumlandırmayı amaçlarlar. Yani rekabetçi otoriterlik, sadece kurumların değil aynı zamanda seçim sürecinin de adaletli olmadığı bir noktaya tekabül eder.⁷ Dolayısıyla bu tip sistemlerde, Shevtsova'nın "bürokratik kapitalizm" olarak adlandırdığı ve siyasetçilerin, bürokratların, iş adamlarının, medya patronlarının iç içe geçmiş ilişkiler ağının ortaya çıkması şaşırtıcı değildir.⁸ Günün sonunda, kâğıt üzerinde bir rekabetin var olduğu ancak kazanmanın hep iktidardaki partiye nasip olduğu bir resim çıkar ortaya.

5 Guillermo A., O'Donnell, "Delegative Democracy." *Journal of Democracy* 5.1, (1994): 55-69.

6 Fareed Zakaria, "The rise of illiberal democracy." *Foreign affairs* 76.6 (1997): 22-43.

7 Steven Levitsky and Lucan Way. "The rise of competitive authoritarianism." *Journal of democracy* 13.2 (2002): 51-65.

8 Shevtsova, Lilia Fedorovna. *Russia--lost in transition: the Yeltsin and Putin legacies*. Carnegie Endowment, 2007

Bu tartışmaların basın özgürlüğü kavramıyla yakın bir ilişkisi olduğu iddia edilebilir. Zira gri rejimler veya kusurlu demokrasiler olarak adlandırılan sistemlerin ayırt edici özelliği, çok partili hayatın var olması ve seçimlerin mutlak aralıklarla düzenli bir şekilde yapılmasıdır. Dolayısıyla seçmenlerin politik oyun içinde bir yeri ve etkisi mevcuttur. Diğer bir ifadeyle, yönetici elitin illiberal davranışlarının meşruluk kaynağı aslında onların demokratik yollarla elde ettikleri popüler destektir. Bu durum, iktidarını devam ettirmek isteyen elitin, seçmen eğilimlerini ve oy verme davranışlarını etkilemek zorunda oldukları bir noktaya işaret eder. Eğer bu desteği kazanırlarsa, yatay denetleme mekanizmalarının sınırlamalarından tam anlamıyla kurtulabilecek ve seçmenin onayı ile hareket edebileceklerdir. Basın özgürlüğü konusundaki tartışmalar bu noktada başlar.

Basının hükümetleri denetleme sürecinde oynayabileceği rol demokratikleşme literatüründe sıkça ele alınmıştır. Tocqueville, basını bütün demokratik kurumların en önemlisi olarak tanımlarken, Kovach ve

Rosenstiel, özgür basının devleti daha sorumlu davranmaya iten bir bekçi köpeği olarak tanımlamıştır.⁹ Özellikle, demokrasi kavramsallaştırması yapılırken medyanın rolü de ihmal edilmemiştir. Demokrasinin minimal tanımını yapan Schumpeter ve Riker gibi isimler, elit rotasyonu kavramına ve rekabetçi seçimlere dikkat çekerken, Dahl serbest seçimlerin yapılmasının tek gösterge olmayacağını altını çizmiştir. Dolayısıyla, yöneticilerin seçimle iş başına gelmelerinin yanı sıra vatandaşların alternatif bilgi kaynaklarına erişim özgürlüğünü de zorunlu değişkenlerin arasına eklemiştir. Diğer bir ifadeyle Dahl, demokrasilerde seçimlerin varlığı kadar siyasi rekabetin adil olması gerekliliğini de vurgulamıştır.¹⁰ Bunun için, medyanın bilgilendirici

rolü ve alternatif bilgi kaynağı olma işlevi, siyasi rekabetin ve seçim sürecinin adil olarak gerçekleşmesi için önemlidir.

Bilginin varlığı ve çeşitliliği ise seçmen rasyonalitesi ve oy verme davranışları üzerinde etkilidir. Var olan hükümetin devlet organlarıyla kurduğu ilişkilerin yasal sınır içinde olup olmadığı her zaman denetlenemeyebilir. Gri rejimler diye tabir ettiğimiz yetkilendirici veya illiberal demokrasiler, yürütme erkinin kendisini denetleyebilecek yatay organları denetim altına alabildiği örneklerdir. Bu durum beraberinde denetimsiz kalmış bir hükümeti ve işlevsiz hale gelmiş bir bürokrasiyi getirmektedir. Do-

Tocqueville, basını bütün demokratik kurumların en önemlisi olarak tanımlarken, Kovach ve Rosenstiel, özgür basının devleti daha sorumlu davranmaya iten bir bekçi köpeği olarak tanımlamıştır.

9 Bill Kovach, and Tom Rosenstiel. "The Shape of Journalistic Excellence." *The Big Picture: Why Democracies Need Journalistic Excellence* (2008): 39.

10 Robert Alan Dahl, *Polyarchy: participation and opposition*. Yale University Press, 1973.

layısıyla, yasalara bağlı kalmak kişilerin ahlakına ve inisiyatifine kalmıştır. Basın, bu ilişkiler ağını ortaya çıkartabilir ve seçmenlere bir sonraki dönem oy vermeye gittikleri zaman hesaba katacakları bilgiler sunar. Bu bilgiler seçmen rasyonalitesini de kaçınılmaz olarak etkileyecek ve seçmenlerin oy verme davranışını etkileyecektir. Günün sonunda, bilgi kaynaklarının çeşitlenmesi seçmenlerin yeni bir rasyonaliteyle sandığa gitmelerine ve tercihte bulunmalarına kapı aralayacaktır.

Bu varsayımı güçlendirmek için David B. Annis'in rasyonalite ile bilgi arasında kurduğu ilişkiyi ziyaret edebiliriz. Annis, bir insanın sahip olduğu bilgi çerçevesinde rasyonel olabileceğini, zaman içerisinde bu bilginin değişmesiyle beraber rasyonalitenin de değişebileceğini iddia etmiştir. İnsanlar, bilgiye ulaştıktan sonra onları amaçlarına ulaştıracak yöntemler veya yeni amaç edinmeleri bu bilgi edinme sürecinin sonucunda gerçekleşmektedir.¹¹ Dolayısıyla, rasyonaliteyi ve bu rasyonalite sürecinin sonunda gerçekleşecek oy verme işlemi manipüle etmenin en önemli yolu basın vasıtasıyla seçmenlere aktarılan bilginin kontrol edilmesi olarak ön plana çıkmaktadır.

Bilginin ve basının kontrol edilme sürecinde, akıllara ilk gelen yasal sınırlandırmalardır. Bu durum, devletin bilgiye ulaşma ve yayma sürecinde tekel olma iddiasına dayanır ve alternatif bilgi kaynakları yasadışı ilan edilir ve devlet gücü kullanılarak devre dışı bırakılır. Birçok basın özgürlüğü indeksi bu değişkeni "yasal kısıtlamalar" başlığı altında ele almaktadırlar. Dolayısıyla, Türkiye'de Basın Özgürlüğü Raporu için inceleyeceğimiz değişkenlerden birisi hükümetlerin uygulamalarını dayandırdıkları yasal çerçeve olacaktır. Bu noktada Liberteryenizm Ansiklopedisi'nde "sansür" maddesi altında yer alan tanımı kullanacağız;

"Sansür, resmi tutumu korumak ve izin verilmeyen görüşlerin yayılmasını engellemek için siyasal otoritenin muhalif görüşleri zor vasıtasıyla susturma biçimidir."

Bu noktada, yasal çerçevenin basın özgürlüğü üzerindeki etkisini ölçmek için şu alt değişkenlere bakılacaktır;

- Cezaevindeki Gazeteci Sayısı
- Hakkında Devlet Tarafından Dava Açılan Gazeteci Sayısı
- Devlet Tarafından Tazminat Ödemeye Mahkum Edilen Gazeteci Sayısı

¹¹ David B. Annis, Knowledge, Belief and Rationality, The Journal of Philosophy, Vol. 74, No. 4 (Apr., 1977): 217-225

"Sansür, resmi tutumu korumak ve izin verilmeyen görüşlerin yayılmasını engellemek için siyasal otoritenin muhalif görüşleri zor vasıtasıyla susturma biçimidir."

- Gazetecilerin Vücut Bütünlüğüne Yönelik Tehditler
- Medya Organlarına El Koyma Durumu
- Yayın Yasakları
- Düzenleyici Kurumların Müdahalesi
- İnternet Yasakları
- Sosyal Medya Kısıtlamaları

Daha önce de bahsedildiği gibi, kusurlu demokrasilerin ortaya çıkışı ile beraber, özgürlük alanlarının yasalarla kısıtlanmadığı fakat otoriter pratiklerin devam ettiği gözlemlenmiştir. Bu durumun, devlet ve devlet dışı aktörler arasındaki asimetrik bir ekonomik bağımlılık ilişkisinden kaynaklandığını belirtmiştik. Dolayısıyla, basın özgürlüğü konusunda bir analiz yapabilmek için, yasal koşula ek olarak, basın kuruluşları ile siyasal iktidar arasındaki ekonomik bağımlılık ilişkisini de incelemek gerekir. Zira, ekonomik olarak hükümetlere bağımlı olmanın, siyasal olarak da bağımlılık yaratacağını iddia ediyoruz. Üstelik, bu bağımlılık ilişkisinin yasal ve dolayısıyla standart bir uygulama olmadığını, bunun yerine kişisel ve keyfi olduğunu öne sürüyoruz. Bu noktada iki alt değişkene odaklanacağız;

- Basın kuruluşlarının devletten sağladıkları gelir miktarı ve keyfilik
- Basın kuruluşlarının devlete sağladıkları gelir miktarı ve keyfilik

Türkiye’de basın özgürlüğü durumunu tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada, bahsi geçen değişkenler açık kaynaklardan faydalanılarak incelenecektir. Araştırmanın sonucunda, elde edilen veriler ışığında, Türkiye’nin basın özgürlüğü konusundaki performansı kavramsal ve kuramsal bir çerçeve içinde tanımlanmış olacaktır. Diğer bir ifadeyle, Türkiye’deki basın özgürlüğü durumunu demokratik standartlarda değerlendiren görüşlere karşı ortaya attığımız Türkiye’nin kusurlu bir demokrasi olduğu yönündeki önermemizi test etmiş olacağız.

YASAL KOŞULLAR

Elmas ve Kurban’ın¹² belirttiği gibi Türkiye’de medya içeriğini düzenleyen yasal sınırlamalar, anayasa, sektörü doğrudan düzenleyen, medyaya özgü kanunlardan oluşan çerçeve; ve dolaylı olarak medya içeriğine kısıtlamalar getiren ve ceza sisteminde yer alan kanunlar temeline oturmuştur. Bunlardan medyaya özgü kanunlar, lisans ve frekans kuralları, medya sahipliği, ve RTÜK gibi düzenleyici, uygulayıcı ve cezalandırıcı kurumların

12 E. Elmas ve D. Kurban, İletişimsel Demokrasi-Demokratik İletişim Türkiye’de Medya: Mevzuat, Politikalar, Aktörler, İstanbul: TESEV Yayınları, 2011

işleyişi üzerine yoğunlaşırken, Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Kanununun ilgili maddeleri de medya üzerinde kısıtlayıcı bir yapının temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda yukarıdaki alt başlıklar üzerinde devletin medya üzerindeki etkisine temel oluşturan yasal çerçevenin çeşitli yasal düzenlemelere dayanabildiğini görmekteyiz.

Medya üzerine doğrudan düzenleyici kanunlardan en günceli, Avrupa Birliği'yle düzenlemeler bazında uyum sağlanması için Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi'nin 3 Ekim 1989 tarihli Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi önemli ölçüde dikkate alınarak hazırlanan, 3 Mart 2011 tarihli 6112 sayılı kanundur. Bu kanun daha önceki 3984 Sayılı Kanun'dan çok daha kapsamlı ve yeni teknolojiler kullanılması ile ortaya çıkan (isteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcılar gibi) yayıncıları da içeren, kapsam, erişim, ticari iletişimin düzenlenmesi ve yargı yetki sınırları konusundaki yönergeyle uyum içerisindedir.

Ancak yasadaki pek çok düzenleme, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşlarınca karar alma sürecinin katılımcı olmayışı, basın özgürlüğünü ve çok sesliliği sağlamaktansa ticari yayıncılığın düzenlenmesine odaklanması ve gerek süreç gerekse AB yönergesiyle uyumsuzluklar gösteren içerik bakımından demokratik standartları sağlamadığı noktasına eleştiri oklarına hedef olmuştur.¹³ Ayrıca kanunun 9. Maddesi ile tanımlanan yayın hizmet ilkelerinin ve bu ilkelere ihlal olarak tanımlanabilecek durumların net olmayışı, düşünce özgürlüğünün kısıtlanmasına tehdit arz etmesi de bir başka eleştiri konusudur.¹⁴ Bu madde aşağıda tartışılacak olan yayın ve internet yasakları ile düzenleyici kurumların müdahalelerine dayanak oluşturmaktadır.

Bu yasa ve tamamlayıcı 5680 sayılı Basın Kanunu ile RTÜK medya sektörünün düzenlenmesinde pek çok yetkiyi kendinde barındırmaktadır. Yasada belirlenen maddelerin uygulanması ve gerektiğinde içerik sağlayan kuruluşlara erişimin engellenmesi, yayın yasakları gibi cezalandırma yetkileri de RTÜK çatısı altında toplanmıştır. Ancak gerek üyelerin seçimi gerekse süreçlere dair itirazların değerlendirilmesi noktasındaki netlik eksikliği, kurumun bağımsız ve özerkliği konusunda soru işaretleri yaratmaktadır. RTÜK ve Basın İlan Kurumuna verilen bir başka yetki de

Ancak gerek üyelerin seçimi gerekse süreçlere dair itirazların değerlendirilmesi noktasındaki netlik eksikliği, kurumun bağımsız ve özerkliği konusunda soru işaretleri yaratmaktadır.

13 Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyelerinin Kanun hakkındaki görüşleri için: http://ilef.ankara.edu.tr/gorsel/dosya/1275562046RTUK_TASLAGI__ILEF_GORUSU_2010.pdf, konu ayrıca TESEV, "Yayıncılık Alanı Düzenlemeleri" konulu çalışmaya (11.03.2011) katılan öğretim üyeleri tarafından dile getirilmiştir.

14 Ceren Sözeri and Zeynep Güney, The Political Economy of the Media in Turkey: A Sectoral Analysis, TESEV Publications, 2011

gazetecilere sarı basın kartlarının tahsisidir. Bu noktada gerek basın kartı işlemlerindeki aksamalar gerekse, televizyon veya radyodaki meslektaşları ile aynı görevi yerine getiren internet habercilerinin bu kapsamın dışında bırakılması bu alandaki yasal çerçeve eksikliklerinin göstergesidir.¹⁵

RTÜK'ün yanı sıra Kurban ve Sözeri'nin de belirttiği gibi yeniden düzenlenen ve benzer yetkileri internet yayıncılığı üzerinde kullanan Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) ve buna bağlı Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) gibi medya düzenleyici kurumların üyelerinin belirlenmesi ve atanması süreçlerinde parlamentonun ve kamuoyunun bütünüyle dışarıda bırakılması nedeniyle, süreç şeffaflıktan yoksundur.¹⁶ Bunlardan BTK İnternet Yayınlarının Düzenlenmesi ile ilgili kanunu hazırlanmış ve 23 Mayıs 2007'de yürürlüğe koymuştur¹⁷. Bu yasa ile internet yayınları sosyal medya da dahil olmak üzere, içerik, alan, erişim ve toplu kullanım sağlayıcılarının sorumluluk ve yükümlülükleri ve internet suçları çok geniş bir çerçevede tanımlanmış ve bilgiye erişim ve ifade özgürlüğü kısıtlamalarının önü açılmıştır.

Medya sahipliği noktasına bakılacak olursa, yeni yasa ile anti tröst uygulamaları devreye sokularak bir medya kuruluşunun, piyasadaki tüm ticari iletişim gelirlerinin %30'undan fazlasına sahip olması önlenmiştir.¹⁸ Ancak bu noktada pazar payının nasıl hesaplanacağı ya da gerektiğinde azaltılacağı noktasında bir hüküm yer almadığından, keyfi uygulamalara açık kapı bırakabilmektedir. Bu da piyasa verimliliği ve rekabet açısından uyumsuzluklara yol açabilecek bir noktadır. Yasanın bu yönüyle sonuçları aşağıda belirtilecek medya organlarına el koyma uygulamaları alt başlığında ayrıntılı olarak değerlendirilecektir.

Öte yandan, piyasa bütünleşmesinin önemli bir boyutu olan yabancı ya-

15 Buna örnek vakalar olarak 2014 yılında mesleklerinde 20 yılı dolduran ve sürekli basın kartı almaya hak kazanan 94 tecrübeli gazetecinin kartlarının gerekçe gösterilmeksizin Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından engellenmesini veya Nisan 2015'de TBMM Başkanlık Divanının bazı gazetecilerin Parlamento muhabirliği kartını iptal etmesi ve bu muhabirlerin sarı basın kartı ile Meclis yerleşkesine girişinin engellenmesini vermek mümkündür.

16 Dilek Kurban ve Ceren Sözeri, Türkiye'de Özgür ve Bağımsız Bir Basın İçin Siyasa Önerileri, TESEV Yayınları, İstanbul, 2013, http://www.tesev.org.tr/assets/publications/file/13094TR_Medya4makale11_03_13onay.pdf (son erişim tarihi: Ağustos 16, 2015)

17 İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun, no. 5651, 4 Mayıs 2007, Resmi Gazete no. 26530, 23 Mayıs 2007

18 RTÜK üyesi, radyo ve televizyon kuruluşlarının ciroları üzerinden RTÜK'e verdikleri %3'lük payların esas kabul edileceğini, böylece aylık düzenli ölçümlerle %30'luk sınırın ölçülebileceğini ifade etmiştir. TESEV, "Yayıncılık Alanı Düzenlemeleri" konulu çalıştay, İstanbul (11.03.2011)

tırım konusunda da yeni yasa ile daha önce %25 tavan olarak belirlenmiş olan yayın kuruluşundaki yabancı sermaye payı % 50'ye çıkarılmıştır.¹⁹ Bu gelişme ise rekabetçi piyasa ortamının sağlanması için olumlu bir gelişmedir. Son olarak, Sözeri ve Güney'in de belirttiği gibi yasa ile medya kuruluşlarının finans gibi diğer alanlarda faaliyetlerinin ve kamu ihalelerine katılımının önündeki engellerin kaldırılması çapraz medya yoğunlaşmasının önünü açması, siyasal ve iktisadi alanla medya alanının ilişkisinin opaklaşması ve menfaatlerin iç içe geçmesi tehlikesini oluşturmaktadır ki bu da aşağıda devlet-piyasa bağımlılığı koşulları çerçevesinde değerlendirilecektir.²⁰ Bundan sonraki kısımda özetlenen bu yasal çerçeveye dayanarak gerçekleştirilen uygulamalar ve bunların basın özgürlüğüne ne gibi sınırlamalar koyduğu veri ile desteklenecektir.

Gözüne Alınan ve Tutuklanıp Cezaevine Gönderilen Gazeteci Sayısı

Pek çok uluslararası kuruluşun araştırmalarına göre, gerek gözüne alınan gerekse cezaevindeki gazeteciler konusunda son yıllarda Türkiye dünyada en kötü durumdaki ülkelerden biri durumundadır. Bu durumun başlıca sebeplerinden biri gazetecilerin medya dışı alanları düzenleyen yasaların kapsamına dâhil edilerek yargılanması ve mahkûm edilmesidir. Medya mensupları, Terörle Mücadele Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nda belirtilen maddeler gereğince gözüne alınmakta, tutuklanmakta ve yargılanmaktadır. Bunlardan en önemlisi 1991 tarihli Terörle Mücadele yasasıdır. Bu yasa Avrupa Birliği üyelik sürecindeki reformlara rağmen hala gazetecilere yönelik baskılara temel teşkil etmektedir. Yasaya göre devlet yetkilileri belli ideolojik fikirleri yayan, ayrılıkçı propaganda yapan, devlet kurumlarına hakaret eden yayınları yasaklamak ve yayın sahipleri ve gazetecileri cezalandırmak konularında geniş yetkilerle donatılmıştır. Yasanın geniş ve muğlak çerçevesi basın özgürlüğünün önünde büyük engel teşkil edecek şekilde uygulanmasına imkân sunmaktadır.²¹

**gerek gözüne alınan
gerekse cezaevindeki
gazeteciler konusunda
son yıllarda Türkiye dün-
yada en kötü durumdaki
ülkelerden biri durumun-
dadır**

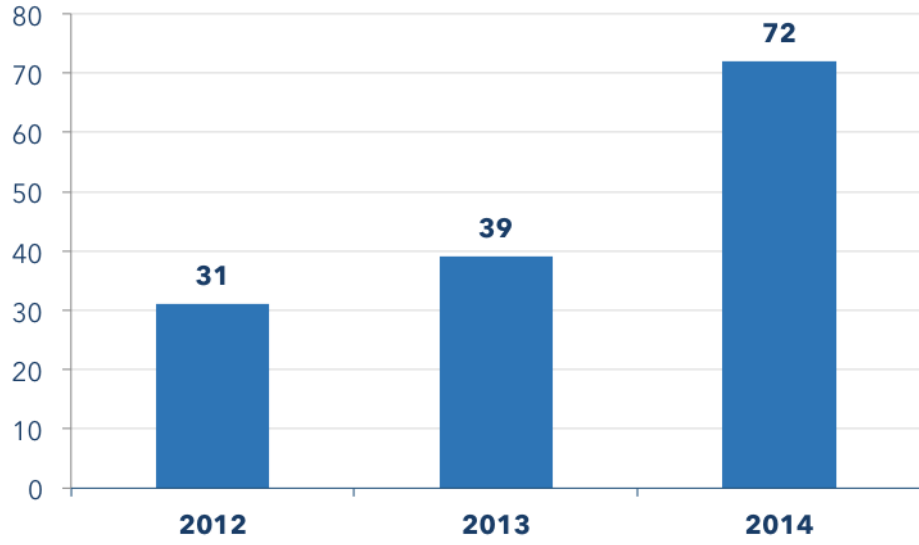
Hapisteki gazetecilerle ilgili olarak Gazetecileri Koruma Komitesi tarafından dünya genelinde tutulan istatistiklerle oluşturulan rapora göre, 2013 yılında dünya genelinde tutuklu bulunan 211 gazeteciden 40'ı Tür-

19 <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6112.html>

20 Ceren Sözeri, and Zeynep Güney. *The Political Economy of the Media in Turkey: A Sectoral Analysis*. TESEV Publications, 2011.

21 Bilge Yesil, "Press Censorship in Turkey: Networks of State Power, Commercial Pressures, and Self-Censorship Communication," *Culture & Critique* Vol. 7, Issue 2 (June 2014): 154-173.

TABLO 1: YILLARA GÖRE GÖZALTINA ALINAN GAZETECİ SAYISI

Erol Önderoğlu tarafından Bianet’de kaleme alınmış “Medyanın 3 Yılı: Grafik Özet” başlıklı raporda belirtildiği ve aşağıdaki tabloda paylaşıldığı gibi 2013’de gözaltına alınan gazeteci sayısı 39 iken 2014 yılında 72’ye çıkmıştır.

Hakkında Devlet Tarafından Dava Açılan Gazeteci Sayısı

2014 yılı “Türkiye Gazeteciler Sendikası Raporu”nda “basında davalar yılı” olarak nitelendirilirken, gazetecilerin akreditasyon, yayın yasağı, işsizlik, gözaltı ve fiziksel saldırılarla baskı altına alınmaya çalışıldığı, *BirGün*, *Bugün*, *Cumhuriyet*, *Evrensel*, *Sol*, *Taraf*, *Aydınlık*, Ulusal Kanal, *Zaman* Gazetesi’ne ve 60 gazeteciye 17 -25 Aralık operasyonunu haberleştirdiği, köşesine taşıdığı için ceza ve tazminat davası olmak üzere 100’ün üzerinde dava açıldığı açıklanmıştır. Gazetecilere açılan davalar 2015 senesinin ilk yarısında da devam etmiştir. Basın Konseyi Başkanı Pınar Türenç, 31 Mart 2015 günü adliyedeki odasında rehin alınan ve akabinde infaz edilen Savcı Mehmet Kiraz’ın resimlerini yayınladıkları gerekçesiyle, 12 gazeteden 21 gazeteciye her biri için 7,5 yıl hapis istemiyle dava açıldığını ve aynı haberden dolayı 39 gazeteye Basın İlan Kurumu tarafından ilan cezası verildiğini belirtmiştir.²³ Öte yandan, 7

22 CPJ, “2014 Prison Census: 221 Journalists Jailed Worldwide”, Aralık 1, 2014, <https://cpj.org/imprisoned/2014.php>, (son erişim tarihi: Ağustos 17, 2015)

23 Gazeteciler.com, “Basın Konseyi’nden gazetecilere ‘yalnız değilsiniz’ mesajı”, Ağustos 08, 2015, <http://www.gazeteciler.com/gundem/basin-konseyinden-gazetecilere-yalniz-degilsiniz-mesaji-89851h.html>, (son erişim tarihi: Ağustos 17, 2015)

Haziran seçimleri öncesi Suriye'ye silah ve askeri mühimmat taşıdığı ve Milli İstihbarat Teşkilatı'na ait olduğu iddia edilen tırların görüntülerini yayınlayan *Cumhuriyet* Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Can Dündar hakkında Terörle Mücadele Kanunu çerçevesinde soruşturma başlatılmış ve 42 yıl hapis istemiyle dava açılmıştır. Uluslararası kamuoyunun ilgisini çeken başka davalar da mevcuttur. *Today's Zaman* Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Bülent Keneş, Twitter üzerinden Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a hakaret ettiği gerekçesiyle 21 ay hapis cezasına çarptırıldı. Türkiye Yayıncılar Birliği'nin 2015 yılı Basın Özgürlüğü Raporu'na göre, Haziran 2014 ile Haziran 2015 tarihleri arasında 392 yayıncı ve yazara Erdoğan'a hakaret gerekçesiyle dava açıldı.²⁴

2015 yılı Eylül ayı içinde ülkenin en büyük medya grubu olan Doğan Medya Grubu'na Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından açılan dava ise yasal çerçevenin sınırlarını zorlar niteliktedir. Grup bünyesinde yer alan gazete ve televizyon kanalları hakkında 29 Ağustos günü Siirt'te şehit düşen askerlerin fotoğraflarını sansürsüz yayınladığı ve Cüneyt Özdemir'in kamuoyu tarafından "kırmızı fularlı kız" olarak bilinen ve daha sonra PKK'ya katıldığı iddia edilen Ayşe Deniz Karacagil ile yaptığı röportajı yayınladığı gerekçesiyle soruşturma başlatılmıştır. Soruşturmanın dayandırıldığı suç ise "terör örgütü propagandası" yapmak olmuştur.²⁵

Devlet Tarafından Tazminat Ödemeye Mahkûm Edilen Gazeteci Sayısı

Yukarıda bahsedilen BIA Medya Gözlem Raporu'nda paylaşıldığı üzere, 2014 yılında eski Başbakan ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'a hakaret veya kişilik haklarına saldırı suçlamasıyla 20'si gazeteci, 2'si karikatürist 22 basın mensubuna karşı toplam 18 ceza veya tazminat davası görülmüş, bu davaların sonunda 2 gazeteci toplam 11 ay 20 gün ertelemeli hapse ve 7 bin TL para cezasına; 61 kişi de, toplam 31 yıl 2 ay 15 gün hapis ve 332 bin 660 TL para cezasına mahkum edilmiştir.²⁶

Gazetecilerin Vücut Bütünlüğüne Yönelik Tehditler

Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün raporuna göre Türkiye, 117 kişiyle gazetecilerin en çok saldırıya uğradığı ya da tehdit edildiği ülkeler

24 *Zaman* Gazetesi, "Gazeteci Bülent Keneş'e seçim öncesi 21 ay hapis cezası verildiği ortaya çıktı", Haziran 17, 2015, http://www.zaman.com.tr/gundem_gazeteci-bulent-kenese-secim-oncesi-21-ay-hapis-cezasi-verildigi-ortaya-cikti_2300370.html (son erişim tarihi: Ağustos 17, 2015)

25 "Doğan Medya Grubu'na Terör Propagandası Soruşturması", http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150915_dogan_sorusturma, (Sor Erişim Tarihi: Eylül 12, 2015).

26 Bianet.org, "Medyanın 3 Yılı: Grafik Özet", Mart 04, 2015, <http://bianet.org/bianet/medya/162748-medyanin-3-yili-grafik-ozet>, (son erişim tarihi: Ağustos 17, 2015)

listesinde üçüncü sırada yer almaktadır. Öte yandan Türkiye gazeteciler sendikasının paylaştığı verilerde 2014 yılında 217 gazetecinin darp edildiği ortaya koyulmuştur. Çağdaş Gazeteciler Derneği 2015 Haziran ayı sonuna kadar 20 yaralama ya da saldırı vakası olduğunu belirtmiştir.²⁷ Bağımsız İletişim Ağı'nın (BİA) 2014'te yayımladığı Medya Gözlem Raporu ile yıllara göre bakıldığında²⁸ ise 2013'de ciddi bir sıçrama gösteren gazetecilere yönelik saldırılarda 2014 yılında da ciddi bir azalma olmadığı gözlemlenmiştir.

Bu verilerin yanı sıra, 6 ve 8 Eylül 2015 günlerinde *Hürriyet* Gazetesi'ne yönelik saldırılara da değinmek gerekir. Bu saldırıları dikkat çekici kılan ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 6 Eylül gecesi A Haber kanalında katıldığı bir söyleşiden hemen sonra gerçekleşmesidir. Erdoğan'ın program esnasında sarf ettiği sözler haberleştirildi ve *Hürriyet* Gazetesi'nin Twitter hesabı tarafından duyuruldu. Başını AKP İstanbul Milletvekili ve Gençlik Kolları Genel Başkanı Abdürrahim Boynukalın'ın çektiği ve sosyal medya üzerinden örgütlenen grup, gazete binasının önünde toplandı. Gazeteyi, Erdoğan'ın sözlerini bilinçli olarak çarptırmakla ve PKK'ya destek vermekle itham eden sloganlar atıldılar. Grubun içinden kimseler gazete binasına saldırdı ve maddi hasar meydana geldi. Bu olaydan iki gün sonra, *Hürriyet* Gazetesi yine saldırıların hedefi oldu ve polis barikatını aşan eylemciler gazete binasına girdiler ve maddi zarar verdiler.²⁹ Buna ilave olarak, saldırıyla ilgisi olabileceği iddiasıyla gözaltına alınan 20 kişi serbest bırakıldı ve saldırıyı örgütlemekle suçlanan AKP milletvekilinden şiddet eylemlerini destekleyen açıklamalar gelmeye devam etti. Abdürrahim Boynukalın, "Eylem yapmaya devam edeceğiz, buna alışmaya başlasınlar artık" şeklinde bir açıklamada bulunmuştur ve ikinci saldırı bu açıklamadan saatler sonra gerçekleşmiştir.³⁰ Öte yandan, Bu saldırılar, Başbakan Ahmet Davutoğlu ve mevcut geçici hükümetin önemli isimleri tarafından kınanmış ancak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından herhangi bir kınama mesajı yayınlanmamış ya da kınama açıklaması yapılmamıştır.

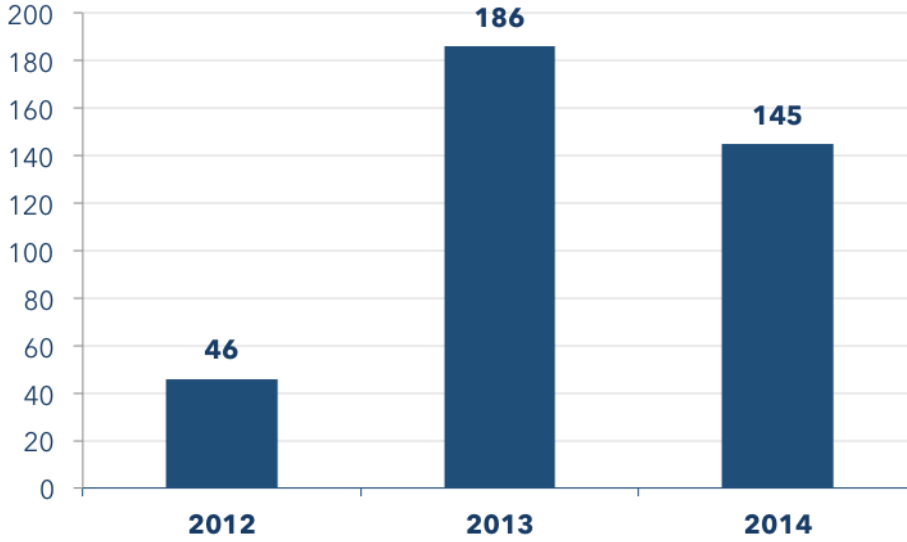
1 Ekim günü ise, *Hürriyet* Gazetesi yazarı ve CNN Türk Televizyonu'nda

27 Türkiye Gazeteciler Sendikası, "Medyanın kara yılı: 2014, Aralık 16, 2014, <http://www.tgs.org.tr/2014-basin-icin-kara-bir-yil-oldu>, (son erişim tarihi: Ağustos 17, 2015)

28 T24, "3 yılda, 61 gazeteci 'Erdoğan'a hakaret'ten 332 bin lira tazminata mahkûm oldu, 22 gazeteci hapse girdi", Mart 04, 2015, <http://t24.com.tr/haber/turkiyede-basin-ozgurlugunun-3-yili,289350>, (son erişim tarihi: Ağustos 17, 2015)

29 "*Hürriyet* Gazetesine Taşlı Sopalı Saldırı", Eylül 7, 2015, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150906_hurriyet_saldiri, (son erişim tarihi: 11 Eylül, 2015).

30 "AK Partili Vekil Alışmaya Başlasınlar Dedi, 9 Saat Sonra *Hürriyet* İkinci Saldırıya Uğradı" Eylül 9, 2015, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/30023230.asp> (son erişim tarihi: 11 Eylül 2015).

TABLO 2: YILLARA GÖRE GAZETECİLERE YÖNELİK SALDIRI VE GÖZALTILAR

yayınlanan Tarafsız Bölge isimli programın moderatörü Ahmet Hakan, evinin önünde 4 kişinin fiziksel saldırısına uğradı. Saldırımı gerçekleştirdiği şüphesiyle ifadesi alınan ve mahkemeye sevk edilen 7 kişiden sadece 1 tanesi kasten adam yaralamak suçundan tutuklandı. Saldırının ardından *Hürriyet* Gazetesi, Ahmet Hakan'ın İstanbul Emniyeti'nden güvenlik talep ettiği ancak bu isteğin onaylanmasına rağmen yerine getirilmediği ve saldırganların Osmanlı Ocakları isimli bir dernekle bağlantılı olduğunu iddia etti. Bununla beraber, *Hürriyet* Gazetesi, saldırıyı planlayanların bazı devlet kurumlarının ismini kullanarak saldırganlara hukuki dokunulmazlık güvencesi verdiğini öne sürdü.³¹

Medya Organlarına El Koyma

Devletin medya organlarını doğrudan müsadere ettiği bir vakaya rastlanmamıştır. Ne var ki, medya kuruluşlarının el değiştirme sürecine yönelik eleştiriler devletin dolaylı bir müdahalesini ima etmektedir. Buna göre, medya organları, yayın politikasını AKP hükümeti lehine düzenleyebilecek iş adamlarına devredilmektedir. Bağımsız Gazeteciler Platformu için kaleme aldığı makalede Ceren Sözeri, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun (TMSF) ve kamu bankalarının medya organlarının devir sürecinde oynadıkları şaibeli role dikkat çekmiştir. Sözeri, 2007 yılında, TMSF tarafından el konulan *Sabah-ATV* Grubu'nun 1,1 milyar dolar kar-

31 <http://www.hurriyet.com.tr/ahmet-hakan-a-saldiranlari-boyle-ikna-ettiler-devlet-buyuklerimiz-isin-icinde-bize-30239817>

şılığında Çalık Grubu'na satıldığını ve bu paranın 750 milyon dolarlık kısmının kamu bankası olan Halkbank ve Vakıfbank'tan sağlandığını belirtmiştir. Üstelik kamu bankalarından alınan bu kredilerin geri ödenip ödenmediğine dair Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili Ahmet Ersin tarafından verilen soru önergesi ise “ticari sır” gerekçesiyle cevapsız bırakılmıştır. Sözeri'ye göre, ATV-Sabah Grubu'nun bir sonraki sahibi ise Zirve Grubu olmuştur ve bu devir için ödenen para miktarı bilinmemektedir. Bu noktada bilinen şey, Zirve Grubu'nun 3. Havalimanı dâhil olmak üzere birçok kamu ihalesini kazanmış olmasıdır.

Benzer bir süreç Çukurova Grubu'nun TMSF'ye ait borçları nedeniyle elinde tuttuğu medya kuruluşlarına el koyulmasıyla yaşandı. Bu sürecin sonunda, Show TV Ciner Grubu'na, SKYTürk360, Akşam ve Güneş Gazeteleri ise Ethem Sancak Grubu'na devredildi. Dolayısıyla, siyasi otoritenin medya gruplarına doğrudan el koymadığı, ancak TMSF, kamu bankaları ve kamu ihaleleri gibi enstrümanları kullanarak devir sürecinde dolaylı olarak müdahil olduğu bir tablo karşımıza çıkmaktadır.³²

Yayın Yasakları

Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, Temmuz 2014'te CHP Genel Başkan Yardımcısı Sezgin Tanrıkulu'nun soru önergesine verdiği yanıtta, mahkemelerce 2010'da 4, 2011'de 36, 2012'de 43, 2013'te 42 ve 2014 yılının ilk altı aylık döneminde 24 olmak üzere toplam 149 yayın yasağı kararı alındığını açıklamıştır.³³ Ayrıca Çağdaş Gazeteciler Derneği raporları 2015 yılının ilk yarısında RTÜK tarafından verilmiş 2 adet, Başsavcılık tarafından getirilen bir adet yayın yasağı bulunduğunu raporlamıştır. Türkiye siyasetini yakından ilgilendirilen konuların yayın yasağı kapsamına alınması ise beraberinde büyük tartışmalar getirmiştir. 2013 senesinden itibaren hakkında yayın yasağı getirilen bazı olaylar aşağıdaki gibidir;

- 12 Mayıs 2013, Hatay/Reyhanlı'da meydana gelen ve 52 kişinin ölümlüyle sonuçlanan patlama
- 17 Aralık 2013, Rüşvet ve Yolsuzluk soruşturması
- 6 Şubat 2014, Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın evinde ve çalışma ofisinde bulunan dinleme cihazları ile ilgili soruşturma
- 29 Mart 2014, Dışişleri Bakanlığı'nda yapılan ve Suriye ile ilgili Dışiş-

32 P24 Haber Sitesi, “Hükümeti destekleyene bütün kapılar açılıyor”, Mart 26, 2015, <http://www.platform24.org/medya-izleme/813/-hukumeti-destekleyene-butun-kapilar-aciliyor> , (son erişim tarihi: Ağustos 17, 2015)

33 Sinan Onuş, “10 Soruda Yayın Yasakları”, BBC Haber Sitesi, Kasım 27, 2014, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/11/141127_yayin_yasaklari, (son erişim tarihi: Ağustos 17, 2015)

leri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Dışişleri Müsteşarı Feridun Sinirlioğlu, Genelkurmay 2. Başkanı Turgay Güler ve MİT Müsteşarı Hakan Fidan arasında geçen gizli toplantının ses kaydı

- 11 Haziran 2014, Musul'da bulunan Türk Konsolosluğu'na Irak Şam İslam Devleti tarafından yapılan baskında Türk diplomatlar ve ailelerinin rehin alınması
- 9 Ekim 2014, Bingöl'de cereyan eden Kobani gösterileri sırasında Bingöl Emniyet Müdürü Atalay Ülker'e yönelik suikast girişimi ve Bingöl Emniyet Müdür Yardımcısı Atıf Şahin'in ve koruma polisi Hüseyin Hatipoğlu'nun hayatını kaybetmesi
- 28 Mayıs 2015, Adana'da 19 Ocak 2014 günü durdurulan ve Suriye'deki gruplara silah götürdüğü iddia edilen tırlar
- 26 Kasım 2014, 17 Aralık Rüşvet ve Yolsuzluk soruşturmasına ismi karışan 4 eski bakan hakkında inceleme yapan meclis komisyonu çalışmaları
- 31 Mart 2015, Savcı Mehmet Kiraz'ın İstanbul Adliyesi'nde DHKP-C militanları tarafından rehin alınması
- 10 Haziran 2015, Halkların Demokratik Partisi tarafından Diyarbakır'da düzenlenen miting alanında yaşanan patlama
- 20 Temmuz 2015, Urfa'nın Suruç kazasında, Kobani'ye gitmek üzere yola çıkan Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu üyesi gençlere yönelik bombalı saldırı³⁴

Öte yandan, yayın yasakları, sadece belirli haberleri kapsamanın ötesine geçmiştir. 14 Eylül 2015 günü *Nokta* Dergisi'ne gece yarısı polis baskını düzenlenmiş ve savcılık kararıyla *Nokta* Dergisi'nin dağıtımı yasaklanmıştır. Derginin bir şehit cenazesi önünde selfie (özçekim) yapan Recep Tayyip Erdoğan'ı kapak resmi olarak kullanmasının bu kararda etkili olduğu gözlemlenmiştir. Zira savcılık kararı "cumhurbaşkanına hakaret" iddiasında bulunmuştur. Aynı zamanda *Nokta* Dergisi'nin Twitter hesabının da erişime kapatıldığını da not düşmek gerekir.³⁵

1 Kasım 2015 tarihindeki erken genel seçimler öncesi, yayın yasakları yeni bir boyut kazanmıştır. 8 Ekim günü, abonelerine televizyon hizmeti sağlayan Digitürk isimli platform, Bugün TV, Kanaltürk, Samanyolu TV, S

34 Line İnternet Sitesi, "Yakın Tarihimizde Yayın Yasağı Konulan Olaylar", Temmuz 28, 2015, <https://line.do/tr/yakin-tarihimizde-yayin-yasagi-konulan-olaylar/nhn/vertical>, (son erişim tarihi: Ağustos 17, 2015)

35 "*Nokta* Dergisi'nin Yeni Sayısı Toplatıldı", <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/30066945.asp>, (Son Erişim Tarihi: Eylül 16, 2015).

TABLO 3: RTÜK TARAFINDAN 31 MAYIS 2013-18 AĞUSTOS 2015 TARİHLERİ ARASINDA TELEVİZYON KANALLARINA VERİLEN CEZALAR

Kurum	Uyarı Cezası	Program Durdurma	Para Cezası	Yayın Durdurulması	Özür Dileme Cezası	Toplam
Samanyolu Haber TV	21		67			88
CEM TV	1		59			60
Bugün TV	4		47			51
Halk TV	1		20			21
Samanyolu TV	5		15			20
Beyaz TV	1		17			18
Flash TV			17			17
Meltem TV	1		15			16
Ulusal Tv			14			14
Kanal D			13			13
Show TV	3		8			11
Star	1		9			10
STV	6		3			9
Kanaltürk	1		8			9
(+)1	6		2			8
CNN Turk	2		4		1	7
Habertürk	1		5			6
Kanal A	2		3			5
Fox	1		4			5
Ülke TV	1		3			4
Top Shop TV	3		1			4
TGRT Haber	2		2			4
A Haber	2		2			4
Mesaj TV			3			3
ATV Avrupa	1		2			3
360 TV	1		2			3
TV NET	2					2
TRT MÜZİK	2					2
TRT 1	1		1			2
TGRT Haber			2			2
Skytürk	1		1			2
Show Türk			2			2
STV	1		1			2
Number One	2					2
NTV	1		1			2
A9 Televizyonu	2					2
TV8			1			1
TRT HABER			1			1
SMART TV			1			1
Olay TV			1			1
National Geographic			1			1

TABLO 3: DEVAM

Koza TV		1	1
Kanaltürk Radyo	1		1
Kanal T	1		1
Kanal 7		1	1
KRAL POP	1		1
Hilal TV		1	1
Eurostar	1		1
Dizimax		1	1
Cine5	1		1
ATV		1	1

Haber, Mehtap TV, Irmak TV ve bir çocuk kanalı olan Yumurcak TV'yi listesinden çıkarttığını açıklamıştır. Açıklamada, kararın yasal zorunluluk neticesinde alındığı ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı olan "Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar Soruşturma Bürosu" tarafından talep edildiği dile getirilmiştir.³⁶ Bununla beraber aynı kanallar, ayrı bir tüzel kişiliği olan ancak tamamı devlete ait olan TÜRKSAT A.Ş.'ye bağlı platformlardan da çıkartılmıştır. Ticari gerekçeler öne sürülmüştür.³⁷ Böylece, bahsi geçen televizyonların yayınları doğrudan yasaklanmasa da, siyasal iktidar müdahalesiyle dolaylı olarak yaygın bir izleyici kitlesinin erişimine kapatılmış oldu. Bahsi geçen kanalların Gülen Cemaati'ne yakın olduğunun ve AKP'ye muhalif bir çizgide yayın yaptığının ise altı çizilmelidir.

Düzenleyici Kurumların Müdahalesi

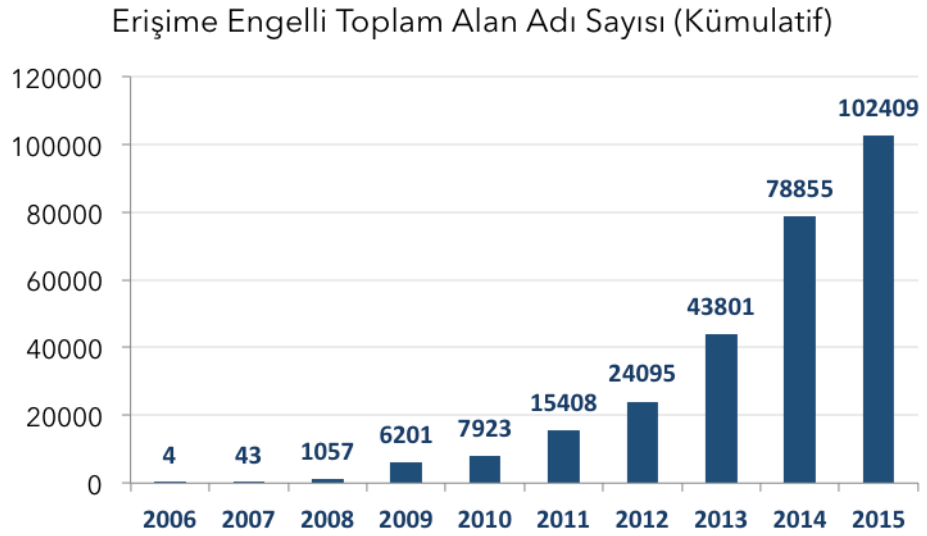
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, ülkede faaliyet gösteren bütün radyo ve televizyonların yayınlarını denetleyen kamu otoritesidir ve yetki ve sorumlulukları 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun çerçevesinde belirlenmiştir. Ne var ki, bir düzenleyici kurum olarak RTÜK'ün, regülasyondan ziyade basın özgürlüğüne müdahale etme eğilimi göze çarpmaktadır.

Bunun birinci nedeni RTÜK üyelerinin seçim usulüdür. RTÜK, 9 üyeden oluşur ve bu üyeler parlamento tarafından seçilmektedir. Parlamentoda grubu bulunan siyasi partiler, sandalye sayıları oranında kontenjana sahip

36 "Digitürk Depremi", <http://www.hurriyet.com.tr/digiturk-depremi-30277414>, (son erişim tarihi: Ekim 25, 2015).

37 "Cemaate Yakın Kanallar Türksat Platformundan Çıkartıldı", <http://www.aljazeera.com.tr/haber/cemaate-yakin-kanallar-turksat-platformlarindan-cikarildi>, (son erişim tarihi: Ekim 25, 2015).

TABLO 4: YILLARA GÖRE ERİŞİME ENGELLENEN WEB SİTESİ SAYISI⁴¹

olurlar. Her siyasi parti kendi adayını meclis onayına sunar ve seçim sonucunda RTÜK üyeleri belirlenmiş olur. Bu sistem, mecliste çoğunluğu bulunan siyasi partiye RTÜK yönetimini kontrol etme imkânı sağlayacaktır.

Bu durumu basın özgürlüğü açısından sorunlu kılan nokta ise Sümer ve Adaklı'nın³⁸ raporlarında belirttikleri üzere 6112 sayılı kanunun içerdiği muğlak ve yoruma açık ifadelerdir. Kanunda geçen "milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde", "kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması kuvvetle muhtemel olduğu durumlarda" gibi ifadeler yayın yasakları için keyfi bir irade uygulamasını meşrulaştırmaktadır. Bunun yanı sıra, milli ve manevi değerlere, toplumun ahlak yapısına ve aile değerlerine uygunluk gibi kavramlar da sübjektif yoruma ziyadesiyle açıktır.

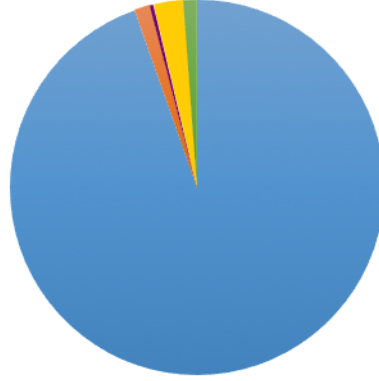
Medya Tekzip Merkezi'ne göre Gezi Protestoları'nın başladığı 31 Mayıs 2013 tarihinden raporun yazımının yapıldığı 18 Ağustos 2015 tarihine kadar geçen sürede RTÜK'ün uyguladığı para cezası aşağıdaki gibidir. Görüldüğü üzere, AKP hükümetiyle Gezi Protestoları, 17/25 Aralık rüşvet ve yolsuzluk soruşturması ve Suriye politikaları dolayısıyla ters düşen televizyon kanalları ilk beş sırada görülmektedir ve toplam 208 adet para cezasına maruz kalmışlardır.³⁹

³⁸ Burcu Sümer ve Gülseren Adaklı, "6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanuna İlişkin Değerlendirme Raporu", *İletişim Araştırmaları Dergisi*: 5/2, A.Ü. İletişim Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, (2011): 141-158.

³⁹ Medya Tekzip Merkezi, RTÜK Ceza Raporu, http://www.medyatekzip.com/denial_report.php?type=8&first_Day=31&first_Month=05&first_Year=2013&last_Day=18&last_Month=08&last_Year=2015, (Son

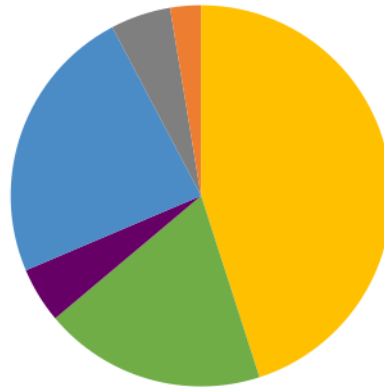
TABLO 5: ERİŞİME ENGELLEME KARARI VEREN KURUMLARIN ORANI⁴²

Erişim engelleme kararı veren tüm kurumlar bazında istatistik

■ TİB ■ Belirtilmemiş ■ Hakimlerlik ■ BTK ■ Mahkeme ■ Savcılık

TİB haricinde erişim engelleme kararı veren kurumlar bazında istatistik

■ Mahkeme ■ Savcılık ■ BTK ■ Belirtilmemiş ■ Hakimlerlik ■ Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu

İnternet Yasakları

Geleneksel medyanın dışındaki haber alma kaynakları ise özellikle internet altyapısının güçlenmesiyle ve internet kullanımının yaygınlaşmasıyla beraber etkisini arttırmıştır. Özellikle, internet gazeteciliği ve sivil toplum inisiyatiflerinin yayınladığı görüş-rapor benzeri çalışmalar gündemi belirlemekte ve seçmen kanaatlerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Gezi Protestoları ve 17/25 Aralık soruşturmalarından sonra AKP hükümeti tarafından meclise getirilen ve 5651 sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesine Dair Kanun” da değişiklik yapılması-

erişim tarihi: Ağustos 18, 2015)

Özgür
bir
toplum
için...

nı öngören teklif 15 Nisan 2015 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Buna göre, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'nın (TİB) yetkileri arttırılmış, yürütme organına da internet yayıncılığına müdahale etme imkânı verilmiştir ve internet sitelerine erişimin kısıtlanması kolaylaştırılmıştır. TİB Başkanı, Başbakan veya ilgili bakanların talebi üzerine “kişilerin can ve mal güvenliğinin korunması, milli güvenlik, kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi ve genel sağlığın korunması” gerekçesiyle, hakim kararı olmadan “içerik çıkarma veya erişimin engellenmesi kararı” alınıp 4 saat içinde uygulanabilecektir. Erişimi engellenen sitelerin tekrar erişime açılabilmesi için ise TİB tarafından Sulh Ceza hakimine dosya sunulacak ve hakim kararı uygulanacaktır. Hakimin 48 saat içinde kararını açıklamadığı durumlarda ise erişim yasağı kendiliğinden kalkacaktır.”⁴⁰

Bu değişiklikleri basın özgürlüğü açısından endişe verici kılan konu ise erişim yasağı gerekçelerinin muğlak olması ve siyasi iktidarın yorumuna bırakılmasıdır. Üstelik erişim yasağı talebi hukuki bir sürecin sonunda karara bağlanmamaktadır. Tam tersine, önce erişim yasağı uygulanmakta hukuki süreç daha sonra başlamaktadır. Dolayısıyla, yürütme erkine herhangi bir yargı süreci olmadan doğrudan internet kaynaklarını engelleme hakkı doğmuştur. Yürütme erkinin elde ettiği bu hakkın nasıl neticeler doğuracağı, 25 Temmuz 2015 tarihinde görülmüştür. Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından PKK'ya karşı yürütülen operasyonun başlamasıyla birlikte Türkiye ve Irak Bölgesel Kürt Yönetimi içinden yayın yapan aralarında Fırat Haber Ajansı, Dicle Haber Ajansı, Rudaw, Özgür Gündem, sendika.org gibi birçok haber ajansına erişim engellenmiştir. T24 Haber sitesine göre bu kapsamda erişimi engellenen haber sitesi sayısı 280'i bulmuştur.

Öte yandan, internet erişimi hakkında çalışmalar yürüten EngelliWeb platformunun açıkladığı verilere göre Türkiye'de erişime engelli site sayısı, 20 Ağustos 2015 tarihi itibarıyla, 83.393'tür. Bu sayının yıllara göre değişimi aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Sosyal Medya Kısıtlamaları

Gezi Protestoları devam ederken dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan katıldığı bir televizyon programında şunları söyledi: “Twitter tam bir baş belası, Sosyal medya denen şey toplumun, toplumların baş be-

40 Teknolojioku.com, “İnternet yasası Meclis'te kabul edildi”, Mart 20, 2015, <http://www.teknolojioku.com/haber/internet-yasasi-mecliste-kabul-edildi-26835.html>, (son erişim tarihi: Ağustos 18, 2015)

41 Engelliweb.com, “Kurum Bazında İstatistikler”, <http://engelliweb.com/istatistikler/> (son erişim tarihi: Ağustos 20, 2015)

42 Engelliweb.com, “Kurum Bazında İstatistikler”, <http://engelliweb.com/istatistikler/>, (Son erişim tarihi: Ağustos 20, 2105)

TABLO 6: 2014 YILININ İLK 6 AYLIK VERİLERİNE GÖRE GÜNLÜK GAZETELERİN KAMU BAĞLANTILI ŞİRKETLERDEN ALDIKLARI REKLAMIN “SÜTÜN SANTİM” ÜZERİNDEN MİKTARI

	Sabah	Star	Milliyet	Hürriyet	Akşam	Habertürk	Yeni Şafak	Takvim	Türkiye	Yeni Akit	Posta	Cumhuriyet	Zaman	Bugün	Sözcü
Gazetelerin Tirajı **	326.900	129.627	164.295	395.660	104.110	201.044	123.230	109.226	174.779	62.289	407.107	52.051	1.089.878	165.468	361.742
Türk Telekom	5.322	5.001	796	5.763	1.173	590	1.117	673	594	785	414	200	1.116	413	150
Emlak Konut GYO	4.442	3.080	3.640	4.050	2.997	3.739	3.066	1.362	3.080	4.121	3.038	0	0	0	0
Halkbank	4.268	5.454	1.373	1.802	1.585	531	2.961	1.449	1.089	0	1.081	0	0	0	0
VakıfBank	3.643	2.174	1.980	1.080	3.161	833	0	1.945	2.356	0	0	0	0	0	0
Ziraat Bankası	3.132	826	180	323	532	295	180	1.134	180	180	258	0	0	0	0
Ankara Büyükşehir Bl.	3.042	0	2.511	3.015	0	4.012	0	2.574	0	0	234	0	0	0	0
Bursa Büyükşehir Bl.	1.719	0	6.927	1.892	234	1.033	234	0	0	0	1.099	0	0	0	0
Ttnet	1.397	5.167	1.393	1.393	1.580	1.372	1.100	1.577	1.217	180	1.143	280	420	354	0
İstanbul Büyükşehir Bl.	1.334	610	873	366	528	398	1.011	0	540	548	240	536	0	0	0
Özelleştirme İdaresi	1.230	45	0	0	775	0	385	0	0	476	0	0	0	0	0
Türksat	936	936	936	936	936	1.180	936	936	936	972	1.206	0	0	0	0
İller Bankası	936	927	936	1.182	936	0	936	0	936	963	0	0	0	0	0
Türk Hava Yolları	761	234	234	0	234	288	234	234	234	234	0	0	0	0	0
İst. Şehir Tiyatroları	648	640	644	360	624	398	648	0	648	656	0	644	0	354	0
Borsa İstanbul A.Ş.	567	230	895	0	963	33	280	280	0	0	0	0	0	0	0
TOKİ	540	540	540	490	790	0	540	540	540	546	540	0	0	0	0
Gazetelerin Aldığı Toplam İlan Miktarları	33.917	25.864	23.857	22.651	17.048	14.702	13.628	12.704	12.350	9.661	9.252	1.660	1.536	1.121	150

* The Nielsen Company araştırma şirketinin basın ilanlarının takibi için geliştirdiği ADEX sisteminin 2014 ilk 6 aylık verilerinden hazırlanmıştır, sütun santim.

** Yay-Sat ve BBD gazete dağıtım şirketlerinin 2014 ilk 6 ayındaki gazete satış verilerinin günlük aritmetik ortalaması alınmıştır.

lasıdır.“ Erdoğan bunları söylerken, Twitter üzerinden yayılan ve halkı galeyana getirebilecek asılsız dedikodulardan şikâyet ediyordu. Ne var ki, geçtiğimiz iki sene içerisinde hükümet ile sosyal medya arasındaki gerilim Erdoğan’ın kaygılarının ötesine taşıtı ve sistematik bir kontrol mekanizmasına dönüştü. 2015 yılı Ağustos ayı itibariyle, erişime engellenen Youtube video sayısı 705 olmuştur. Bu noktada, engellenen sitelerin büyük çoğunluğunun 17/25 Aralık soruşturmalarını takip eden süreçte sızdırılan ses kayıtları ve telefon görüşmelerinden oluştuğunun altını çizmek gerekir.⁴³ Bunun yanı sıra milliyetçi söylemler barındıran ve Hz. Muhammed’e hakaret ettiği öne sürülen web siteleri de erişime engellenmiştir. 27 Mart 2014 günü youtube’a yüklenen ve dışişleri bakanlığında yapılan gizli bir toplantıya ait ses kaydını içeren video sonrasında www.youtube.com adresi erişime kapatılmıştır. Erişim yasağı, Anayasa Mahkemesi’ne yapılan bireysel başvurular neticesinde ancak 29 Mayıs 2014 günü kaldırılabilirdi.

Öte yandan, Twitter konusunda karşımıza daha vahim bir tablo çıkmaktadır. Twitter tarafından açıklanan şeffaflık raporlarına göre, 2012 senesinde Türkiye’de mahkeme ve devlet kurumlarından gelen 7 adet içerik sildirme talebi oldu. Bu rakam, 2013 senesinde 9’a, 2014 senesinde ise dramatik bir artış göstererek 663’e çıkmıştır. 2015 senesinin ilk 6 aylık verilerine göre, Türkiye’den Twitter’a 718 adet içerik sildirme talebi ulaştırılmıştır. 2015 yılı içerişi dünya çapında Twitter’a en çok içerik sildirme talebiyle başvuran devlet Türkiye devletidir.⁴⁴

20 Mart 2014 günü, dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan düzenlediği bir mitingde, “Twitter mıvıtır hepsinin kökünü kazıyacağız. Bunun özgürlükle alakası yok” dedi. Aynı gün, Twitter bütün ülkede erişim yasağı kapsamına alınmıştır.⁴⁵ Bir başka erişim yasağı ise, Savcı Mehmet Kiraz’ın terörist bir saldırı sonucu infaz edilmesi sonrasında uygulanmıştır. Savcı Kiraz’ın odasında rehin alınmış ve kafasına silah dayalı fotoğrafı sosyal medya üzerinden paylaşıldı, 6 Nisan 2015 günü Twitter ve Youtube erişime kapatılmıştır. Söz konusu içeriğin kaldırılmasından sonra her iki site de erişime tekrar açılmıştır.⁴⁶

43 Engelliweb.com, “Erişime engellenen Youtube videoları”, <http://engelliweb.com/engellenen-youtube-videolari/> (Son erişim tarihi: Ağustos 20, 2105)

44 Twitter, “Transparency Report”, <https://transparency.Twitter.com/removal-requests/2015/jan-jun>, (son erişim tarihi: Ağustos 21, 2015)

45 *Zaman* Gazetesi, “Türkiye’de Twitter Kapandı”, Mart 21, 2014, http://www.zaman.com.tr/politika_turkiyede-Twitter-kapandi_2206218.html, (son erişim tarihi: Ağustos 21, 2015)

46 *Milliyet* Gazetesi, “Twitter, Facebook ve Youtube erişim engeli kaldırıldı”, Nisan 6, 2014, <http://www.milliyet.com.tr/facebook-Twitter-ve-youtube-a-gundem-2039805/>, (son erişim tarihi: Ağustos 21, 2015)

BAĞIMLILIK KOŞULLARI

Daha önce de bahsedildiği gibi, yasal çerçeve özellikle kusurlu demokrasiler olarak adlandırılan rejimlerdeki basın özgürlüğü durumunu açıklamakta tek başına yeterli olmayabilir. Bunun için, medya organlarının siyasal iktidar ile kurdukları bağımlılık ilişkisini ele almak gerekir. Friedrich von Hayek'in altını ısrarla çizdiği gibi, yasal metinlerin vadettiği özgürlüğün bir anlam ifade edebilmesi için devletin refah sağlama mekanizması olmaktan çıkması gerekir. Zira devlet ile yakın olmak hayatta kalma durumunu ve refah artışını beraberinde getirirse, bireylerin zihinleri de doğal olarak siyasal otoriteyi savunmaya eğilimli hale gelecektir. Çünkü bu devleti koruma güdüsü aslında bireylerin devlet sayesinde kendi çıkarlarını koruma refleksinden başka bir şey olmayacaktır. Günün sonunda, iktidarlar kendilerine yönelecek eleştirileri bireyleri kendilerine bağımlı kılarak bertaraf etmek gibi bir yolu seçerler. Hayek'in görüşleri doğrultusunda, Türkiye medyasının iktidar ile kurduğu ilişkinin bir ekonomik bağımlılık içerip içermediğini incelemek gerekir.

Basın Kuruluşlarının Devletten Sağladıkları Gelir Miktarı ve Keyfilik

The Nielsen Company, 2014 yılı içerisinde ulusal gazetelerin tiraj durumları ile içinde kamu iştiraki bulunan şirketlerden alınan reklam miktarını gösteren bir araştırma yayınladı. Aşağıdaki tablo bu verileri içermektedir.

Bu tablo, Türkiye'deki basın kuruluşlarının iktidar ile olan ilişkilerinin, gönüllülük ilkesi üzerinden ilerlemediğini ve iktidara yakın veya uzak olma durumunun basın kuruluşlarının maddi refahını etkileyen bir değişken olduğunu gözler önüne sermektedir. Reklam veren firmanın amacının daha fazla insana ulaşmak olduğu düşünülürse, yüksek tirajlı gazetelerin daha fazla reklam alması beklenir. En azından, kâr maksimizasyonu peşinden koşan bir firma için en mantıklı yol budur. Ancak işin içine devlet girince kâr etme güdüsü yerini başka beklentilere bırakır. Zaten bir liberal için devleti etkin olmaktan çıkartan şey onun doğasında bulunan bu piyasa mantığıyla ters düşen beklentileridir. Dolayısıyla, yukarıdaki tablo bizi şaşırtmamalıdır.

Tablo bize, 62.289 tiraja sahip olmasına rağmen *Yeni Akit* Gazetesi'nin 9.252 sütun santim reklam aldığını buna karşın 361.742 tirajı ile *Sözcü* Gazetesi 150 sütun santim; 1.089.878 tirajı ile *Zaman* Gazetesi 1536 sütun santim reklam alabildiğini göstermektedir. Öte yandan, tiraj sayıları, gazete hacmi ve yayın stili birbirine yakın iki gazeteden *Hürriyet* Gazetesi 395.660 tiraj ile 22.651 sütun santim reklam alırken, *Sabah* Gazetesi 326.900 tiraj ile 33.917 sütun santim reklam almıştır. Diğer bir ifadeyle, *Sabah* Gazetesi rekabet içinde olduğu *Hürriyet* Gazetesi'nden daha az satmasına rağmen 1/3 oranında daha fazla kamu kaynaklı reklam almıştır.

Özgür
bir
toplum
için...

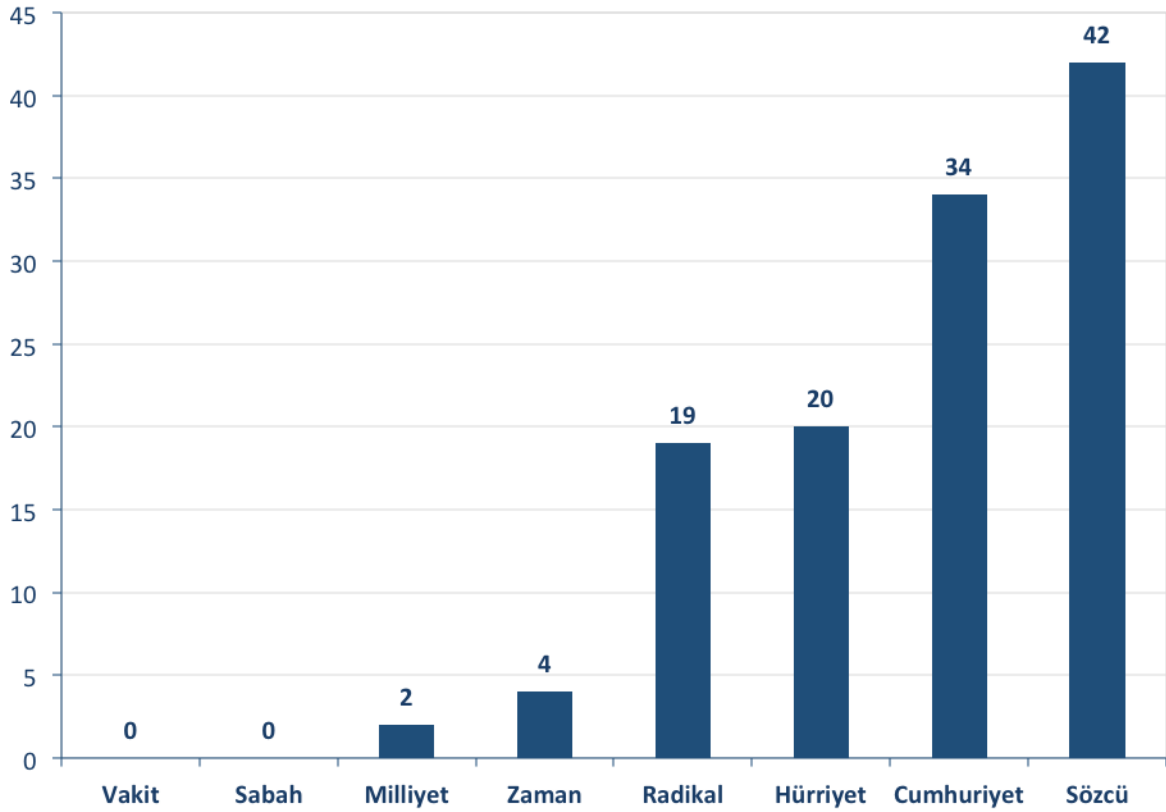
TABLO 7: BAZI KAMU BAĞLANTILI ŞİRKETLERİN TV KANALLARINA VERDİKLERİ REKLAM ORANI

	Çaykur	Emlak Konut	HalkBank	THY	VakıfBank	Ziraat Bankası
24 TV	20.828	427	42.168	25.983	29.489	10.250
360	4.086	5.578	12.458	29.902	32.385	30.045
A Spor Tv			30.917	4.751		8.175
Ahaber	16.331	30.629	32.852	28.040	33.156	10.507
ATV	18.076		12.984	19.861	31.059	8.171
ATV Avrupa				14.579		24
Beyaz TV	3.630		10.230	21.165	26.796	4.467
Bugün TV						
CNN Türk	15.519		6.277			1.909
Fox	12.011		9.944	14.032		1.599
Haber Türk	15.171		11.483	25.902		4.504
Kanal 7	19.949		19.079	18.493	26.054	4.494
Kanal A	15.427		11.481	17.715	25.210	4.471
Kanal D	13.770		10.062	600		4.216
Kanal Türk				2.100		
Meltem Tv						
NTV	15.138	11.165	10.961	24.718	27.752	4.513
Samanyolu TV						
STV Avrupa				5.010		
STV Haber						
TGRT Haber	22.478		12.028	26.586	26.637	4.601
TRT 1	15.715		13.293	13.172	22.495	3.946
TVNET	26.130	4.835	23.279	25.585		6.401
Ülke TV	8.717		24.385	26.323	29.120	7.124
Genel Toplam	692.558	55.907	477.802	1.177.755	611.316	171.295

Buna ek olarak, 2014 yılında bazı kamu bağlantılı kuruluşların hangi televizyona kaç saniye reklam verdiğini incelemek, medyanın pragmatik bir piyasa aktörü mü yoksa siyasal iktidarın bir uzantısı mı olduğu konusundaki kanaatlerimizi şekillendirecektir.

Bu tabloda ilk dikkat çeken nokta Gülen Hareketi'ne yakınlığıyla bilinen medya organlarına hemen hemen hiç reklam verilmediği, tabiri caizse cezalandırıldığıdır. Buna karşın, hükümet yanlısı yayın politikaları-

TABLO 8: GAZETELERİN 2013 YILININ İKİNCİ YARISINDAKİ ELEŞTİRELLİK SEVİYELERİ

la bilinen 24TV, TvNet, ATV, A Haber, Beyaz TV, TGRT, Ülke TV ve Kanal 7 gibi kanallara reklam musluklarının sonuna kadar açıldığıdır. Mesela, haberler dışında hemen hemen benzer yayın format ve politikalarına sahip olan Samanyolu Televizyonu 2014 senesi içinde hiç kamu reklamı almazken, Kanal 7 Televizyonu 88.063 saniye kamu reklamı yayınlamıştır. Ne var ki, haksızlığa uğramak için illa ki Gülen Hareketi'ne sempatiyle bakmaya da gerek yoktur. Hükümeti can-ı gönülden desteklememek de yeterli olabilmektedir. Örneğin, izleyici kitlesi açısından benzerlik gösteren ve TIAK verilerine göre 1.67'lik bir reytinge sahip olan Kanal D, 2014 senesi içerisinde, 28,648 saniye kamu reklamı yayınlamışken, 1.53 reyting oranına sahip ATV ekranlarında 90,151 saniye boyunca kamu reklamları yer almıştır. Benzer bir fark, haber kanalı formatıyla yayın yapan A Haber ve CNN Türk televizyonları mukayesesinde de görülmektedir. Zira, 0.12 reyting oranına sahip olan CNN Türk'te 23,705 saniye boyunca kamu reklamı yer alırken, bu rakam yine 0.12 reyting oranına sahip olan A Haber için 151.515 olmuştur.

Yavçan ve Ongur, mevcut basın özgürlüğü durumunu incelerken gazetelerin eleştirelilik seviyelerini de ele almayı ihmal etmemişlerdir. Gezi

Protestoları'ndan hemen sonraki 2013 yılının ikinci 6 aylık dilimine odaklandıkları çalışmalarında, gazetelerin baş sayfalarında yer alan manşet ve haberlerin dilini analiz etmişlerdir. Her ay için 3 gün belirlenmiş ve bu günlerde gazetelerin baş sayfalarında çıkan haberlerin kaç tanesinin eleştirel olduğu ele alınmıştır. Araştırma için seçilen gazetelerin eleştirelilik seviyesi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Bu tablo daha önceki verilerle birlikte düşünüldüğünde, yüksek tirajına rağmen kamu ilişkili şirketlerin reklam pastasından düşük pay alan *Sözcü* Gazetesi'nin eleştirelilik seviyesinin yüksek, düşük tirajına rağmen yüksek oranda kamu kaynaklı reklam yayınlayan *Yeni Akit* Gazetesi'nin eleştirelilik dilinin ise düşük olması ise dikkat çekicidir.

Medyanın finansmanı ve eleştirelilik arasındaki bağlantıyı kuvvetlendiren ve siyasal otoritenin müdahalesine açık hale getiren bir başka olgu ise medya sahiplerinin hükümet ile medya dışındaki iş kolları vasıtasıyla kurdukları iş ilişkileridir. Mesela *Akşam* Gazetesi, *Star* Gazetesi, *Güneş* Gazetesi, *Skyturk360* ve *Kanal24* gibi yayın organlarının sahibi olan ve Recep Tayyip Erdoğan'a olan sevgisini "Erdoğan'a annem, babam, çocuklarım kurban olsun" sözleriyle dile getiren Ethem Sancak 2014 yılının Mayıs ayında da rakipsiz olarak girdiği BMC ihalesini kazanmıştır. Ticari araçlar üreten bir şirket olan BMC'ye Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından Mehmet Emin Karamehmet'in borçları karşılığında el konulmuştu. TMSF'nin BMC için biçtiği muhammen bedel ise 985 milyon TL oldu. Ne var ki, şirket sadece Ethem Sancak'a ait olan ES Mali Yatırım ve Danışmanlık Şirketi'nin katıldığı bir ihale sonucu 725 milyon TL'ye satıldı. Ancak hikâye burada bitmedi. Devir işleminin ardından, 2014 yılının Kasım ayında ise Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından davet usulüyle ve Kamu İhale Kanunu'nun dışında bırakılan bir ihale düzenlendi ve TOMA olarak bilinen 151 adet toplumsal olaylara müdahale aracı üretme işi BMC şirketine verildi.⁴⁷

Hali hazırda kendisini siyasal otoritenin müttefiki olarak konumlandırılan medya kuruluşlarının finansman sorunlarını, medya patronlarının diğer iş kollarındaki faaliyetlerini yürütürken aldıkları kamu ihaleleri sayesinde çözdüğü 17/25 Aralık rüşvet ve yolsuzluk soruşturması sürecinde sıkça konuşuldu. Medya patronlarının, siyasetçilerin, bürokrat ve danışmanların telefon konuşma kayıtları internet ortamında yayınlandı. Ne var ki, dava süreci devam ettirilemedi ve bu ilişkiler ağır yasal bir takipten muaf kılındı. Sami Karahan, *Zaman* Gazetesi'nde yayınlanan makalesinde, devlet eliyle büyüme olgusuna dikkat çekti ve özellikle

47 *Zaman* Gazetesi, "TOMA ihalesi üçe bölündü pastanın büyüğü Sancak'a verildi", Kasım 16, 2014, http://www.zaman.com.tr/ekonomi_toma-ihalesi-uce-bolundu-pastanin-buyugu-sancaka-verildi_2257978.html (Son erişim tarihi: Ağustos 20, 2015)

inşaat, enerji, ulaşım ve madencilik gibi sektörlerin siyasal otorite tarafından organize edildiğini iddia etti. Karahan'a göre, bu sektörler kısa zamanda sermaye birikimine fırsat tanıyordu ve bu süreç hükümet yanlısı işadamları lehine hükümet tarafından organize edildi. Hatta bunu gerçekleştirmek için İhale Kanunu 106 defa değiştirildi ve kamu bankaları geri dönüşü olmayan kredilerden dolayı sıkıntılar yaşadı. Devlet desteği sayesinde orantısız bir şekilde zenginleşen sınıf ise bu sistemin devamı için mevcut hükümetin varlığını sürdürmesini elzem gördüler. Bu noktada medyanın ve algıların öneminin farkında olan sermayenin yeni sahipleri aynı zamanda yeni medya sahiplerine dönüştüler.⁴⁸

Basın Kuruluşlarının Devlete Sağladıkları Gelir Miktarı ve Keyfilik

Medya sektörünün siyasal otorite ile olan karmaşık mali ilişkilerinin tek boyutu elde ettiği gelirin niteliği ve keyfiliği değildir. Medya sahiplerinin vergi mükellefiyetleri de onların sahip olduğu medya kuruluşlarının siyasi pozisyonundan etkilenmekte veya bu pozisyonu etkileyebilmektedir. Özellikle Gezi Protestoları ve 17/25 Aralık rüşvet ve yolsuzluk soruşturmalarından sonra medya patronlarına yönelik orantısız vergi cezaları, idari tedbirler veya keyfi vergi afları sıkça gündeme gelmiştir.

Bu dönemde özellikle 2013 senesinden itibaren hükümete yönelik eleştirel bir tutum takınan *Taraf* Gazetesi, 2014 senesinin Şubat ayında 5.5 milyon TL'lik vergi cezasına çarptırıldı. Aynı yılın Haziran ayında ise yeniden vergi incelemesi başlatıldı ancak bu inceleme süreci henüz bitmeden 2015 senesinin Mayıs ayında gazeteye geriye dönük yeni bir inceleme tebliği yapıldı.⁴⁹ Benzer şekilde 16 Temmuz 2013 günü hükümete yönelik sert muhalefetiyle bilinen *Sözcü* Gazetesi hakkında vergi incelemesi başlatılmıştır.⁵⁰ Gülen Cemaati'ne yakınlığıyla bilinen İpek Medya Grubu ise faaliyet gösterdiği madencilik iş kolunda idari sıkıntılarla karşılaşmıştır. 17/25 Aralık rüşvet ve yolsuzluk soruşturmasından sonra hükümetin karşısında bir tutum alan *Bugün* Gazetesi, Bugün TV ve Kanaltürk TV'yi bünyesinde barındıran gruba, İzmir'de bulunan altın madenindeki üretimin "çevre izni ve lisansı" bulunmadığı gerekçesiyle durdurulduğu bildirilmiştir. Bahsi geçen firmanın Gümüşhane'deki altın

48 Sami Karahan, "Özel Girişimlerin Siyaseten Gaspı(1)", *Zaman* Gazetesi, Şubat 6, 2015, http://www.zaman.com.tr/yorum_ozel-girisimlerin-siyaseten-gaspi1_2276005.html, (Son erişim tarihi: Ağustos 20, 2015)

49 *Taraf* Gazetesi, "Taraf'a Operasyon: İncelemeye Hâlâ Doyamadılar, Mayıs 25, 2015, <http://www.taraf.com.tr/ekonomi/tarafa-operasyon-incelemeye-hala-doyamadilar/>, (Son erişim tarihi: Ağustos 21, 2015)

50 *Türkiye* Gazetesi, "Sözcü Gazetesine Vergi Kıskaçı", Temmuz 16, 2013, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/54591.aspx>, (Son erişim tarihi: Ağustos 21, 2015)

madeni faaliyetleri de bürokratik gerekçelerle durdurulmuştur.⁵¹ Bu çalışma hazırlandığı sırada, 1 Eylül 2015 günü, İpek Grubu'na bağlı 23 şirkete yönelik inceleme başlatılmış ve şirket sahibin Akın İpek'in evi dahil birçok şirket ofisine polis baskınlarının düzenlenmiştir. Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliği'nin verdiği karar neticesinde Mali Suçlar Araştırma Kurulu (MASAK) ve emniyet güçleri inceleme başlatmıştır. Anadolu Ajansı'nın duyurduğu habere göre, incelemenin gerekçesi, İpek Grubu'nun FETÖ isimli terör örgütüne sağladığı mali destektir. Burada, FETÖ terör örgütü ile kastedilen Gülen Cemaati'dir.⁵²

Bu bağlamda en çok gündeme gelen olay ise Doğan Grubu'na yönelik vergi incelemesidir. Hükumete yakın çevrelerden sık sık eleştiriler alan Doğan Grubu'nun vergi ile ilgili bir hikâyesi bulunmaktadır. 2007 seçimleri öncesi aynı gruba bağlı Petrol Ofisi'ne ait 1.2 milyar TL'lik vergi borcu 275 milyon TL'ye indirilmişti. 2009 senesinde, maliye tarafından Doğan Grubu'na 4.2 milyar TL ceza kesilmiş, mahkeme sonucunda bu ceza 988 milyon TL olarak belirlenmiştir. Doğan Grubu, 2014 yılında yeni bir vergi incelemesiyle tekrar gündeme gelmiştir. *The Wall Street Journal* Gazetesi'nin haberine göre Doğan Holding'e bağlı birçok şirket vergi müfettişlerinin incelemesi altına girmiştir. Bu incelemenin dikkat çeken tarafı ise inceleme haberleri devam ederken Gazete'nin Genel Yayın Yönetmeni Enis Berberoğlu'nun ve muhalif yazılarıyla tanınan Yılmaz Özdil'in görevlerinden istifa etmiş olmalarıdır.⁵³ 7 Haziran seçimlerinden sonra da Doğan Grubu, vergi temelli soruşturmalara maruz kalmıştır. 2007 yılındaki Petrol Ofisi dosyası raftan indirilmiş Doğan Holding Yönetim Kurulu Başkanvekili Hanzade Doğan Sabancı şüpheli sıfatıyla mahkemeye çağırılmış ve Doğan Grubu vergi kaçakçılığı suçlamasına bir kez daha maruz kalmıştır.⁵⁴ Bu noktada, AKP Genel Başkan Yardımcısı Süleyman Soylu'nun Doğan Grubu'nu Selahattin Demirtaş'a destek vermekle suçladığını⁵⁵ ve Demirtaş liderliğindeki Halkların Demokratik Partisi'nin %10'luk seçim ba-

51 *Hürriyet* Gazetesi, "Koza Altın'ın Bir Madeni Daha Durduruldu", Mart 17, 2014, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/25999878.asp>, (Son erişim tarihi: Ağustos 21, 2015)

52 T24, "Koza-İpek Grubu'na 'FETÖ' Baskını!", Eylül 01, 2015, <http://t24.com.tr/haber/fuat-avni-isaretini-verdi-medya-operasyonun-ilk-ayagi-ipek-grubunda-baslatildi,308169>, (Son erişim tarihi: Eylül 11, 2015)

53 *Cumhuriyet* Gazetesi, "Doğan Holding'e Vergi İncelemesi", Ağustos 22, 2014, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ekonomi/109039/Dogan_Holding_e_vergi_inceleme.html, (Son erişim tarihi: Ağustos 23, 2014)

54 *Sabah* Gazetesi, "POAŞ Dosyası Raftan İndi", Temmuz 28, 2015, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2015/07/28/poas-dosyasi-raftan-indi>, (Son erişim tarihi: Ağustos 21, 2015)

55 *Habertürk* Gazetesi, "Süleyman Soylu: Demirtaş Türkiye'nin üstüne yıkmak istiyor", Temmuz 27, 2015, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1108080-suleyman-soylu-demirtas-turkiyenin-uzerine-yikmak-istiyor>, (Son erişim tarihi: Ağustos 22, 2015)

rajını geçmesiyle birlikte Adalet ve Kalkınma Partisi'nin parlamentodaki çoğunluğunu kaybettiğini hatırlamak gerekir.

Öte yandan, siyasal iktidar ile yakın ilişkileri olan medya patronlarının sistemli bir vergi denetimi geçirmediği ve keyfi olarak vergi borçlarının silindiği iddiaları Türkiye basınında yer almıştır. 2014 yılının Ağustos ayında Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili Sezgin Tanrikulu tarafından verilen önerge kamuoyunda “yandaş” olarak bilinen medya gruplarına yönelik herhangi bir vergi incelemesi olup olmadığını sormuş, Maliye Bakanı Mehmet Şimşek tarafından bu bilgi “ticari sır” gerekçesiyle yanıtsız bırakılmıştır.⁵⁶ Tanrikulu'nun verdiği soru önergesi mesnetsiz değildir. Zira Odatv.com isimli internet sitesi, 17 Nisan 2014 günü Maliye Bakanlığı Uzlaşma Tutanaklarını yayınlamış ve hükümete yakınlığıyla bilinen *Yeni Şafak* Gazetesi'nin de sahibi olan Albayrak Grubu'nun 100 milyon 368 bin 40 TL olan borcunun uzlaşma sonucu 1 milyon 220 bin 322 TL'ye düşürüldüğünü göstermiştir.⁵⁷

Bunun yanı sıra, *Taraf* Gazetesi'nin 2015 yılının Mayıs ayında yaptığı habere göre, NTV ve Star Televizyonlarının sahibi Doğuş Grubu'na ait araç muayene şirketine kesilen 767 milyon TL'lik vergi cezası Merkezi Uzlaşma Komisyonu tarafından silinmiştir. Yine aynı gruba ait Manavgat Tatil Köyü hakkında Milli Emlak Dairesi tarafından hazırlanan rapor, 10 dönümlük orman arazisinin işgal edildiğini ve tesisin %27.82'inin izinsiz şekilde üçüncü kişilere devredildiğini belirtmesine rağmen, hiçbir idari tedbir alınmamış ve yaptırım uygulanmamıştır.⁵⁸

Bu örnekler, medya kuruluşu sahiplerinin faaliyet yürüttüğü diğer iş kollarındaki konforlarını düzenleyen parametrenin medya kuruluşlarının siyasal iktidarla kurduğu ilişkinin yapısına bağlı olduğunu göstermektedir. Vergilerin ve idari yaptırımların keyfi uygulamaları ise siyasal iktidarın, medya sahiplerinin izleyecekleri yayın politikasına dolaylı olarak müdahale etmesine izin vermektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye'de basın özgürlüğü tartışmaları 7 Haziran 2015 seçimlerinden sonra da gündemdeki yerini korumaya devam etti. Özellikle, Temmuz ayı ile başlayan terör saldırıları ve ardından gelen askeri operasyonlar,

56 *Taraf* Gazetesi, “Havuzun Vergisi Sır Oldu”, Ağustos 21, 2014, <http://arsiv.taraf.com.tr/haber-havuzun-vergisi-sir-oldu-161990/>, (Son erişim tarihi: Ağustos 21, 2015)

57 Oda Tv, “Milletin A... Koyanın Vergi Borçları Böyle Sıfırlandı”, Nisan 17, 2014, <http://odatv.com/n.php?n=milletin-a...na-koyanin-vergi-borclari-boyle-sifirlandi--1704141200>, (Son erişim tarihi: Ağustos 24, 2015)

58 *Taraf* Gazetesi, “Yandaş için Her şey Çerez”, Mayıs 26, 2015, <http://www.taraf.com.tr/ekonomi/yandas-icin-her-sey-cerez/>, (Son erişim tarihi: Ağustos 24, 2015)

medyanın siyasal iktidar ile olan ilişkisini tekrar gündeme taşıdı. Bununla beraber, 1 Kasım 2015 tarihinde bir erken genel seçim yapılacağı olması, önümüzdeki günlerde de basın özgürlüğü konusunun sıkça tartışılacağına konu olacağını gösteriyor. 13 sene boyunca hükümette olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin tek başına iktidar olma yeteneğini kaybetmesiyle beraber gündeme gelen reform-restorasyon gibi kavramlar Türkiye'nin yapısal dönüşüm ihtiyacına işaret etmektedir. Bu çalışmanın amacı, yapısal dönüşüm süreci öncesinde Türkiye'deki basın özgürlüğünün durumunu liberal bir perspektiften ortaya koymaktır.

Bu bağlamda, Türkiye'nin bir kusurlu demokrasi olduğu önermesini daha önce sunmuştuk. Çalışmamızda, Türkiye'nin basın özgürlüğü konusundaki performansını inceledik ve ampirik bulgular ile sunduğumuz önermeyi test etmeye çalıştık. Kusurlu demokrasilerin, yasal koşullar konusunda tanıdığı özgürlük alanlarını, piyasa aktörlerini devlete ekonomik açıdan bağımlı kılarak ortadan kaldırdığını ve otoriter pratiklerin kendisini koruduğunu ileri sürmüştük. Bu sebeple, sadece yasal koşulları değil aynı zamanda bağımlılık koşullarını da inceledik. Çalışmamızın sonucunda, yasal problemlere ve medya kuruluşlarını siyasal iktidarın denetimine açan keyfi bir iktisadi bağımlılık modeli ortaya çıkmış oldu. Bu durum, Türkiye için öne sürdüğümüz kusurlu demokrasi savını doğrular niteliktedir. Çalışmada öne çıkan noktalar şu şekilde özetlenebilir;

- Gazeteciler hakkında açılan davaların Terörle Mücadele Kanunu kapsamında açılması gazeteciler üzerinde yasal bir baskı oluşturmaktadır.
- Gözaltına alınan gazeteci sayısında 2012 senesinden itibaren gözle görülür bir artış gözlemlenmiştir.
- Gazetecilere yönelik fiziksel şiddetin, siyasal iktidara yakın gruplar tarafından organize edilmeye başladığı ve bu saldırıları gerçekleştirenlerin adli süreçlerden muaf tutuldukları gözlemlenmiştir.
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve Kamu Bankaları, medya kuruluşlarının el değiştirmesi konusunda siyasal iktidarın etkisi altındadır ve önemli bir rol oynamaktadır.
- Yayın yasakları, 2013 yılından bugüne kadar sıkça başvurulmuş bir uygulama olmuştur ve toplumun kanaatlerini ve oy verme davranışlarını etkileyebilecek konulara yayın yasağı getirilmiştir.
- Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun düzenleyici bir kurumun ifa etmesi gereken görevin ötesinde bir vazife üstlendiği kanaati oluşmuştur. RTÜK'ün yasalar gereği siyasi iktidarın etkisine açık olduğu

tespit edilmiş ve RTÜK'ün AKP hükümetine muhalif veya eleştirel yaklaşan kanallara daha fazla ceza kestiği gözlemlenmiştir.

- Yeni İnternet Yasası, siyasal iktidara ve Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'na keyfi olarak internet sitelerine erişimi yasaklama gücünü vermiştir.
- 2013 senesinden itibaren erişime engellenen internet sitesi sayısında gözle görülür bir artış olmuştur.
- Gezi Protestoları sonrasında sosyal medya kısıtlamaları dramatik bir şekilde artmıştır. Türkiye, 2015 senesinde Twitter'a en çok içerik sildirme talebiyle başvuran devlet olmuştur.
- 2013 yılından bu yana Twitter ve youtube'a erişim ülke çapında iki kere engellenmiştir.
- Siyasal iktidar, kamu payına sahip şirketlerin ödedikleri reklam ücretleri ve Basın İlan Kurumu ilanları vasıtasıyla medya kuruluşları ile ekonomik bir ilişki içerisindedir. Bu ilişki tiraj rakamları ve izlenme oranları dikkate alındığında piyasa ekonomisinin öngördüğü rasyonaliteden uzaktır. Kamu kaynaklarının dağıtılmasında siyasi kaygıların daha önemli bir rol oynadığı kanaatine varılmıştır.
- Hükümete yönelik eleştirel tutum ile hükümet kaynaklı iktisadi refahın dağılımı arasında bir ilişki gözlemlenmiştir. Medya kuruluşlarının eleştirel tutumlarını azalttıkça, kamu kaynaklarından daha fazla faydalandıkları gözlemlenmiştir.
- Medya sahiplerinin, medya dışındaki iş kollarındaki faaliyetleri sahibi oldukları medya kurumlarının yayın politikasından ziyadesiyle etkilenmektedir. Medya'nın yayın politikası medya patronlarının siyasal iktidar ile kurdukları ihale ilişkilerini şekillendirmektedir.
- Kamu İhale Kanunu'ndaki sorunlar, kamu kaynaklarının keyfi dağıtılmasını beraberinde getirmiştir. Bu keyfilikten faydalanmak isteyen işadamlarının ise sahibi oldukları medya kuruluşlarını bu doğrultuda kullandıkları ve siyasal iktidar tarafından kullanmaya zorlandıkları gözlemlenmiştir.
- Maliye bürokrasisinin siyasal iktidar ile medya kuruluşları arasındaki ilişkiyi şekillendiren bir aktör olduğu kanısı uyanmıştır. Hükümete yönelik eleştirel tutumuyla dikkat çeken gazeteler ve medya sahiplerinin diğer iş kollarındaki faaliyetleri mali ve idari yaptırımlarla karşılaşmışlardır. Bu mali ve idari denetimlerin zamanlaması açısından sistemli ve güdümlü olduğu gözlemlenmiştir.
- Öte yandan, hükümet politikalarını destekleyen medya organı sa-

hiplerinin, faaliyet yürüttükleri diğer iş kollarında çarptırıldıkları vergi cezalarının ve idari yaptırımların uzlaşma yöntemiyle veya keyfi olarak görmezden gelinerek uygulanmadıkları gözlemlenmiştir.

Çalışmamızın elde ettiği bulgular ve vardığı sonuçlar, Türkiye’de basın özgürlüğü konusunda yapısal bir dönüşüm ihtiyacına işaret etmektedir. Çalışmada ele alınan parametrelerin yanı sıra, medya sektörünün siyasal iktidar ile kurduğu sorunlu ilişkinin keşfedilmeyi bekleyen birçok boyutu daha bulunmaktadır. Yerel gazeteler ile yerel siyasi birimler arasındaki ilişkiler, sosyal medyada bir siyasi merkez tarafından organize edilen ve troll olarak adlandırılan grupların finansman kaynakları, orantısız derecede yüksek gazeteci maaşları, iş verimliliğine bağlı olmadan işten çıkartılan gazeteciler ve kamu ihale süreçlerinin şeffaflaşması gibi konular daha ayrıntılı bir çalışmayı hak etmektedir.

Özgür
bir
toplum
için...

Liberal Perspektif Rapor

Sayı: 3 ■ Ekim 2015

TÜRKİYE'DE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

Burak Bilgehan Özpek
Başak Yavçan

📍 Turgut Reis Caddesi.No:15/4
Mebusevleri, Çankaya / ANKARA

✉ info@ozgurlukarastirmalari.com

🌐 www.ozgurlukarastirmalari.com

☎ (312) 213 24 00

📌 ozgurlukarastirmalari

🐦 ozgurlukar

Özgür
bir
toplum
için...